

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКА НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ
МІСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА

ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ

(МІКРОЕКОНОМІКА)

Методичні рекомендації
до організації самостійної роботи,
проведення практичних занять,
виконання розрахунково-графічної роботи

*(для студентів 2 курсу денної та заочної форм навчання
галузі знань 1401 «Сфера обслуговування»
напрямку підготовки 6.140101 «Готельно-ресторанна справа»)*

ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ (МІКРОЕКОНОМІКА): методичні рекомендації до організації самостійної роботи, проведення практичних занять, виконання розрахунково-графічної роботи (для студентів 2 курсу денної та заочної форм навчання галузі знань 1401 «Сфера обслуговування» напряму підготовки 6.140101 «Готельно-ресторанна справа) / Харк. нац. акад. міськ. госп-ва; уклад.: І. А. Островський, С. Б. Тимофієва. – Х.: ХНАМГ, 2012. – 91 с.

Укладачі: І. А. Островський,
С. Б. Тимофієва

Рецензент: доц., к. е. н. О. Ю. Єгорова

Рекомендовано кафедрою економічної теорії,
протокол № 9 від 22 квітня 2012 р.

ЗМІСТ

	Стор.
ВСТУП.....	4
1. ПЛАНИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ ЗА ЗМІСТОВИМИ МОДУЛЯМИ Й НАВЧАЛЬНИМИ ЕЛЕМЕНТАМИ.....	5
2. МАТЕРІАЛИ ДО САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ.....	37
2.1. Типові задачі та їхнє розв’язання.....	37
2.2. Задачі для самостійної роботи студентів за змістовими модулями.....	44
2.3. Тестові завдання. Характеристика основних типів тестових завдань: принципи побудови й оцінювання.....	50
3. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ТА ЗАВДАННЯ ДО ВИКОНАННЯ РОЗРАХУНКОВО-ГРАФІЧНОЇ РОБОТИ.....	71
4. ПОРЯДОК І КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ, УМІНЬ І НАВИЧОК СТУДЕНТІВ.....	82
СПИСОК ДЖЕРЕЛ.....	84
ДОДАТКИ.....	85

ВСТУП

Дисципліна «Економічна теорія (Мікроекономіка)» належить до курсів, покликаних забезпечити фундаментальну підготовку бакалавра галузі знань 1401 «Сфера обслуговування» за напрямом підготовки 6.140101 «Готельно-ресторанна справа».

Завдання дисципліни «Економічна теорія (Мікроекономіка)» – надання знань про базові положення мікроекономічної теорії; прищеплення навичок використання інструментарію мікроекономічного аналізу; підготовка до вивчення прикладних дисциплін, що базуються на мікроекономічній теорії.

Метою цих методичних вказівок є допомога студентам у вивченні теоретичних аспектів змістових модулів, виконанні тестових завдань, розв'язанні задач і ситуацій. Виконуючи практичну частину змістових модулів, яка передбачає розв'язання задач і виконання тестових завдань із відповідними (логічними, аналітичними, графічними) поясненнями, студент отримає певні навички практичного використання набутих теоретичних знань.

Матеріали методичних вказівок скомпоновані відповідно до ОПП (освітньо-професійні програми) і ОКХ (освітньо-кваліфікаційні характеристики) за напрямом підготовки бакалавра 1401 «Сфера обслуговування» спеціальності 6.140101 «Готельно-ресторанна справа» 2010 р. та Програми нормативних навчальних дисциплін підготовки бакалавра галузі знань 1401 «Сфера обслуговування» за напрямом підготовки 6.140101 «Готельно-ресторанна справа» 2010 р.

Перший розділ цього видання присвячений загальним зауваженням до практичних занять відповідно до Програми нормативних навчальних дисциплін підготовки бакалавра галузі знань 1401 «Сфера обслуговування» за напрямом підготовки 6.140101 «Готельно-ресторанна справа» 2010 р. Наведено плани практичних занять за змістовими модулями й навчальними елементами (темами), структуру змістових модулів, визначено основні навчальні цілі та основні терміни й поняття кожного з модулів. Навчальні елементи (теми) передбачають зміст теоретичної частини заняття, питання для обговорення, практичну частину.

У другому розділі наведено матеріали до організації самостійної роботи студентів: типові задачі та їхнє розв'язання, тестові завдання. Наведений у методичних вказівках комплекс тестових завдань, задач, ситуацій сприяє більш глибокому засвоєнню навчального матеріалу, дає можливість студентам самостійно опрацьовувати навчальний матеріал.

У третьому розділі наведено порядок і критерії оцінювання тестового контролю знань, навичок і вмінь студентів.

У четвертому розділі подано варіанти розрахунково-графічних робіт і викладено методичні рекомендації до їхнього виконання.

У п'ятому розділі охарактеризовано форми та методи контролю; комплекс тестових завдань, задач, ситуацій; методика формування комплексної оцінки, яка враховує також і систему заохочувальних і штрафних балів, які отримав студент протягом семестру, наведено шкалу перерахування оцінок результатів навчання в різних системах.

У шостому розділі подані основні джерела.

У сьомому розділі розміщено додатки.

1. ПЛАНИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ ЗА ЗМІСТОВИМИ МОДУЛЯМИ Й НАВЧАЛЬНИМИ ЕЛЕМЕНТАМИ

Загальні зауваження

Практичні заняття з дисципліни «Економічна теорія (Мікроекономіка)» проводяться для студентів усіх форм навчання. Мета – поточна перевірка рівня засвоєння студентами навчального матеріалу з окремих тем дисципліни, винесених на семінари. Крім цього, на практичних заняттях передбачається проведення комплексно-модульного контролю, тобто перевірка рівня засвоєння навчального матеріалу кількох тем курсу.

На практичні заняття виносяться найважливіші й найскладніші питання дисципліни. Під час підготовки до практичних занять потрібно, передусім, прочитати конспект лекцій із відповідної теми, вивчити понятійний апарат і осягнути логіку навчального матеріалу, засвоїти рекомендовані джерела відповідно до певної теми. При цьому доцільно віддати перевагу такій літературі:

- Базилевич В. Д. Мікроекономіка: Підручник. К.: Знання, 2007. – 677 с.
- Задоя А. О. Мікроекономіка. Курс лекцій та вправи. – К. : Знання, 2001. – 211 с.
- Нуреев Р. Микроэкономика. Курс лекций. – М.: Норма-Инфра, 2005. – 560 с.
- Сборник задач по микроэкономике к «Курсу микроэкономике» / Гл. ред. д - р.эк. н., проф, Р. М. Нуреев. – М. : Норма, 2004. – 432 с.
- Селищев А. С. Практикум по микроэкономике. – СПб.: Питер, 2006. – 208 с.
- Тимофієва С. Б. Мікроекономіка: тексти лекцій, опорні поняття та категорії, контрольні завдання за змістовими модулями (для студентів денної і заочної форм навчання напрямів підготовки б. 030601 «Менеджмент», б. 140101 «Готельно-ресторанна справа» і б.140103 «Туризм») / С. Б. Тимофієва; Харк. нац. акад. міськ. госп-ва. – Х. :ХНАМГ, 2011. – 154 с.
- Методичні вказівки до організації самостійної роботи, практичних занять та виконання контрольних робіт з дисципліни Мікроекономіка (для студентів 2 курсу денної та 3 курсу заочної форм навчання напрямів підготовки б. 140101 «Готельно-ресторанна справа, б. 140103 «Туризм») / Укл: Островський І. А., Тимофієва С. Б. Харків: ХНАМГ, 2009 – 120 с.
- Методичні вказівки до виконання розрахунково-графічного завдання та варіанти завдань з дисципліни «Мікроекономіка» для студентів 2 курсу денної і заочної форм навчання напрямів підготовки: б.140101 «Готельно – ресторанна справа» та б.140103 «Туризм» / Харк. нац. акад. міськ. госп-ва; укл.: І. А. Островський, С. Б. Тимофієва. – Х. : ХНАМГ, 2011. – 31 с.
- Мікроекономіка. Тренінг-курс. Навчальний посібник./ А. Є. Ачкасов, І. А. Островський, С. Б. Тимофієва; Харк. нац. акад. міськ. госп-ва. – Х. : ХНАМГ, 2012. – 308 с.

ЗМ 1. ОСНОВИ МІКРОЕКОНОМІЧНОГО АНАЛІЗУ. ТЕОРІЯ ПОВЕДІНКИ СПОЖИВАЧА

Структура змістового модуля

1 Змістовий модуль включає чотири укрупнених елементи (теми):

Тема 1. Корисність економічного блага. Економічний вибір.

Тема 2. Аналіз поведінки споживача.

Тема 3. Попит та пропозиція.

Тема 4. Теорія еластичності.

Основні навчальні цілі: зрозуміти, що вивчає мікроекономіка; з'ясувати сутність поняття «корисність»; розкрити зміст граничної корисності й показати її відмінність від загальної корисності; сформулювати закон спадної граничної корисності; зрозуміти правило максимізації корисності; вивчити криві байдужості, пояснити їхні властивості; схарактеризувати карти байдужості, пояснюючи різні їхні конфігурації; визначати граничну норму заміщення та встановлювати, що лежить в основі зміни її величини; розкрити зміст бюджетної лінії та факторів, що визначають її положення; охарактеризувати різні концепції рівноваги споживача, визначати її умови та фактори, що можуть її порушити; уміти будувати й пояснювати криві «дохід – споживання» і «ціна – споживання»; визначати зміст ефекту доходу й ефекту заміщення; розкрити сутність і значення законів Госсена; визначати сутність і будувати криві Енгеля; пояснювати утворення надлишку споживача та фактори, що впливають на його зміну; визначити сутність понять «попит», «ринковий попит», «пропозиція», «ринкова пропозиція»; проаналізувати дію цінових і нецінових факторів попиту та їхній вплив на криву попиту; охарактеризувати дію цінових і нецінових факторів пропозиції на зміну величини пропозиції та зміни у пропозиції; пояснити стан рівноваги на ринку певного товару й охарактеризувати її сталість; з'ясувати методологічні основи концепції еластичності; показати, як цінову еластичність попиту можна використати для вимірювання реакції обсягу попиту на зміну ціни товару; визначити, що обумовлює розбіжності у величинах коефіцієнтів цінової еластичності попиту на різні товари; вивчити перехресну еластичність, методи її розрахунку й порівняти розбіжності у величині коефіцієнта перехресної еластичності на взаємозамінні, взаємодоповнюючі й нейтральні товари; визначити цінову еластичність пропозиції, її коефіцієнти та залежність її величини від фактора часу.

Основні терміни та поняття

Аксіома безперервності. Аксіома транзитивності. Аксіома ненасиченості. Аксіома повної (досконалої) упорядкованості. Аксіома незалежності споживача, або відсутності зовнішніх ефектів. Бюджетна лінія. Ефект Веблена. Другий закон Госсена. Ефект доходу. Ефект заміщення. Карта байдужості. Кардиналістська концепція корисності. Корисність (гранична, загальна, зважена). Крива байдужості. Крива Енгеля. Кутове вирішення оптимуму

споживача. Мікроекономіка (позитивна, нормативна). Моделі (граничні, рівноважні, раціоналістичні, оптимізаційні; вербальні, графічні, аналітичні, табличні). Нахил кривої байдужості. Оптимізаційна модель Лагранжа. Ординалістська концепція корисності. Парадокс Гіффена. Парадокс Ерроу. Перший закон Госсена. Рівновага споживача. Рівняння бюджетної лінії. Функція корисності, її модифікації.

Величина попиту. Величина пропозиції. Еластичність. Еластичний, нееластичний, абсолютно еластичний, абсолютно нееластичний, одинично еластичний попит. Еластична, нееластична одинично еластична пропозиція.

Закон попиту. Закон пропозиції. Коефіцієнти еластичності попиту за ціною, за доходом, перехресна. Коефіцієнт еластичності пропозиції за ціною (середній і миттєвий). Ефект доходу. Ефект заміщення. Крива попиту. Крива пропозиції. Комплементарні товари. Незалежні товари. Нейтральні товари. Низькоякісні товари. Нормальні товари. Попит. Пропозиція. Ринкова рівновага. Товари-субститути. Функція попиту. Функція пропозиції. Фактори, що впливають на сталість ринкової рівноваги.

Тема 1. Корисність економічного блага. Економічний вибір

Зміст теоретичної частини заняття

1. Проблема вибору в умовах обмеженості ресурсів. Крива виробничих можливостей, її значення в мікроекономічному аналізі. Предмет і функції мікроекономіки.

2. Загальноекономічні та специфічні методи мікроекономіки.

3. Свобода вибору й суверенітет споживача. Економічні чинники, що визначають пріоритети споживачів.

4. Поняття корисності. Сукупна та гранична корисність. Функція корисності. Закон спадної граничної корисності економічного блага.

5. Побудова кривих байдужості. Карта кривих байдужості. Властивості кривих байдужості.

6. Бюджетна лінія, її рівняння. Гранична норма заміщення.

7. Рівновага споживача: економічна, алгебраїчна та графічна інтерпретація. Вибір оптимального споживчого кошика. Методи знаходження точки рівноваги.

Питання для самостійної роботи

з подальшим обговоренням на практичних заняттях

1. Історія розвитку мікроекономіки.

2. Що вивчає мікроекономіка?

3. Основні функції економіки як складника економічної теорії.

4. Методологічні посилання мікроекономіки.

5. Обмеженість економічних ресурсів. Принцип обмеженості. Крива виробничих можливостей (КВМ).

6. Використання граничних величин у мікроекономічному аналізі.
7. Гіпотеза про раціональну поведінку людей, її використання в мікроекономічному аналізі.
8. Моделювання як метод мікроекономічного аналізу. Види моделей.
9. Фундаментальні економічні питання. Способи їхнього вирішення.
10. Що таке суверенітет споживача? Які йому необхідні умови?
11. Свобода вибору споживача. Мотиви й форми її обмеження.
12. Чому споживач купує певні товари й у певній кількості?
13. У чому полягає гіпотеза про раціональну поведінку споживача?
14. Визначити поняття «загальна корисність», «гранична корисність». Чи можна виміряти корисність?
15. Що є критерієм раціональної поведінки споживача?
16. У чому полягає сутність закону спадної граничної корисності?
17. Сформулюйте й поясніть перший закон Госсена?
18. Сформулюйте й поясніть другий закон Госсена?
19. Функція корисності, її властивості.
20. Кількісний (кардиналістський) підхід до визначення рівноваги споживача.
21. Сформулюйте аксіоми ординалістської теорії поведінки споживача.
22. Що таке криві байдужості, їхні властивості, як їх будують?
23. Крива байдужості відображає певний рівень споживання, як відобразити? більш високий або більш низький рівень споживання?
24. Як визначити нахил кривої байдужості?
25. Гранична норма заміщення, що вона показує?
26. Бюджетна лінія, її рівняння.
27. Яким вимогам відповідає оптимальний споживчий вибір споживача ?
28. Якою є реакція споживача на зміни його доходу? Наведіть графічний аналіз цієї ситуації.
29. Як споживач реагує на зміни ціни одного чи кількох товарів?
30. Побудуйте лінію «ціна – споживання».
31. Проаналізуйте криві Енгеля.
32. Що економісти розуміють під ефектом заміни й ефектом доходу.
33. Наведіть випадки різнонаправленого впливу ефекту заміни й ефекту доходу?
34. Що пояснює сума надлишків споживачів?
35. У чому полягає парадокс Гіффена?

Практична частина

Задача 1. Використання припущень в економічній теорії:

- А. Змінює внутрішню логіку теорії чи моделі.
- Б. Полегшує вирішення проблеми.
- В. Робить модель більш реалістичною.
- Г. Збільшує кількість питань, що мають бути включені в аналіз.

Задача 2. Що з переліченого вивчає мікроекономіка?

- А. Виробництво у масштабах усієї економіки.
- Б. Чисельність зайнятих в економіці.
- В. Загальний рівень цін.
- Г. Виробництво цукру й динаміки його ціни.

Задача 3. Поведінка економічних суб'єктів є раціональною, якщо вони:

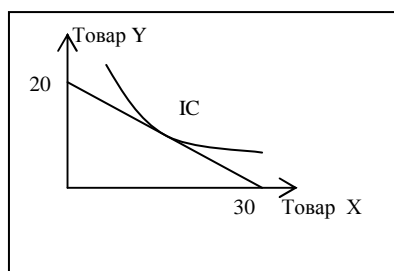
- А. Максимізують свою цільову функцію.
- Б. Не беруть до уваги реакцію інших суб'єктів.
- В. Використовують усі наявні ресурси для задоволення своїх потреб.
- Г. Здійснюють господарську діяльність.

Задача 4. Припустимо, що споживач має фіксований дохід 28 гр. од. Він купує два товари (товар А та В), ціни яких відповідно $P_A = 2$ гр. од., $P_B = 4$ гр. од. Визначити рівноважний набір товарів А й В, використовуючи дані про граничну граничність товарів, які наведені в таблиці.

Одиниць товару А	1	2	3	4	5	6	7
MU_A (ютілей)	10	8	7	6	5	4	3
Одиниць товару В	1	2	3	4	5	6	7
MU_B (ютілей)	28	24	20	16	12	8	4

Задача 5. На основі даних таблиці визначити загальну корисність. Побудувати графіки TU і MU .

Одиниць товару	1	2	3	4	5	6	7
MU (ютілей)	12	10	8	6	2	0	-5

Задача 6. На графіку подана одна з кривих байдужості та бюджетна лінія певного споживача. Якщо ціна товару Y дорівнює 12 гр. од, яким буде дохід споживача? Визначити ціну товару X, нахил бюджетної лінії, її рівняння.

Задача 7. Припустимо, що дані таблиці характеризують криву байдужості споживача. Намалюйте криву байдужості, виходячи з того, що ціни товарів А та В становлять відповідно 1,5 і 1 гр. од., а споживач має намір витратити 24 гр. од. Додайте до графіка відповідну бюджетну лінію. У якій комбінації споживач придбає товари А і В?

Одиниць товару А	16	12	8	4
Одиниць товару В	6	8	12	24

Задача 8. Припустимо, що споживач увесь свій дохід використовує на придбання товарів X і Y. Чи можуть бути обидва товари неповноцінними. Намалюйте карту байдужості й бюджетні лінії для випадку, коли X неповноцінний.

Задача 9. У галузі виробляють принтери та сканери, зміни структури виробництва наведені в таблиці. Обчисліть альтернативні витрати виробництва одного додаткового принтера в різних варіантах зміни структури виробництва. Побудуйте криву трансформації виробничих можливостей галузі.

Варіанти	A	B	C	D	E	F	G
Сканери, шт.	6	5	4	3	2	1	0
Принтери, шт.	0	5	10	16	24	30	32

Задача 10. Намалюйте криві байдужості для споживача, який споживає кожен з наступних пар товарів за таких умов:

- чай і кава – досконалі замітники і приносять однакове задоволення споживачеві.
- у чашку кави споживач завжди додає дві ложки цукру, в іншому випадку він взагалі відмовляється від кави.
- споживач споживає шоколад і фрукти, але віддає перевагу фруктам.

Тема 2. Аналіз поведінки споживача

Зміст теоретичної частини заняття

1. Реакція споживача на зміну доходу.
2. Крива «дохід – споживання». Функція попиту від доходу. Крива Енгеля. Поняття нормальних благ і благ нижчої споживчої цінності. Реакція споживача на зміну цін товарів.
3. Крива «ціна – споживання». Крива індивідуального попиту. Поняття звичайних благ і благ Гіффена.
4. Ефект заміни й ефект доходу. Взаємодія ефектів заміни та доходу.

Питання для самостійної роботи з подальшим обговоренням на практичних заняттях

1. Якою є реакція споживача на зміни його доходу? Наведіть графічний аналіз цієї ситуації.
2. Як споживач реагує на зміни ціни одного чи кількох товарів? Побудуйте лінію «ціна – споживання».
3. Проаналізуйте криві Енгеля.
4. Що економісти розуміють під ефектом заміни й ефектом доходу?
5. Наведіть випадки різнонаправленого впливу ефекту заміни й ефекту доходу.
6. Функції Торнквіста.
7. Вплив ефектів за Слуцьким і за Хіксом. Рівняння Слуцького.
8. Прийняття рішень у ситуаціях із ризиком. Невизначеність та

економічний ризик.

9. Умови схильності та несхильності споживача до ризику. Ризик та ефективність економічних рішень.

10. Що пояснює сума надлишків споживачів?

11. У чому полягає парадокс Гіффена?

Практична частина

Задача 1. Споживач отримує дохід M_0 у поточному періоді й M_1 – у майбутньому. Покажіть графічно всі доступні споживачеві плани споживання (C_0, C_1) для випадків:

а) споживач не може ні брати, ні давати гроші у кредит; він може лише зберігати невитрачену частину доходу;

б) споживач може давати гроші в кредит під процентну ставку r , але не може отримувати займу;

в) споживач може взяти гроші у кредит під процентну ставку r_0 й дати гроші у кредит під процент r_1 , за умови $r_0 > r_1$;

г) те саме, що у пункті б), але за умови, що $r_0 < r_1$.

Задача 2. Споживач отримує кредит у розмірі C терміном на T років під річну процентну ставку r . Сплачувати кредит він повинен шляхом рівних щорічних внесків. Визначити величину щорічного внеску. Виконати розрахунок, якщо

$C = 10$ тис. гр. од., $r = 15\%$, $T = 5$ років.

Задача 3. Функція корисності має вигляд: $U = 2 - x - y$.

1. Визначити рівновагу споживача, якщо ціна товару X дорівнює 1 гр. од., а товару Y – 4 гр. од.

2. Виходячи з впливу ефекту доходу й ефекту заміщення, визначити зміни у споживанні, якщо ціна товару X збільшилася до 4 гр. од.

Задача 4. Визначити надлишок споживача, використавши дані таблиці, якщо ціна товару становить 50 гр. од.

Кількість одиниць товару (шт.)	1	2	3	4	5
МУ, виражена у гр. од.	110	90	70	50	30

Задача 5. Для товару Гіффена:

а) Ефект заміщення більший за ефект доходу.

б) Ефект заміщення менший за ефект доходу.

в) Обсяг споживання зростає зі збільшенням доходу.

г) Лінія попиту має від'ємний нахил.

Тема 3. Попит та пропозиція

Зміст теоретичної частини заняття

1. Попит, його крива і закон. Цінові й нецінові детермінанти попиту. Зміни в попиті й величини попиту. Ринковий попит як сума індивідуальних попитів
2. Пропозиція, її крива і закон. Фактори пропозиції. Зміни в пропозиції та її величини. Ринкова пропозиція.
3. Ринкова рівновага, проблема її сталості. Практичне застосування аналізу рівноваги
4. Поняття надлишку споживача та надлишку виробника.

Питання для самостійної роботи з подальшим обговоренням на практичних заняттях

1. Що таке попит? Сформулюйте закон попиту та поясніть його.
2. Дайте логічне і графічне пояснення впливу цінових та нецінових факторів на попит і його обсяг.
3. Визначте поняття «пропозиція».
4. Поясніть дію закону пропозиції. Які фактори впливають на зміни у пропозиції та зміни величини пропозиції?
6. У чому полягає проблема сталості ринкової рівноваги?
7. Поясніть вплив на стан рівноваги введення податків, дотацій. Дайте графічне та аналітичне пояснення.
14. Механізм встановлення ринкової рівноваги (павутиноподібна модель).
15. Вплив зміни попиту та пропозиції на рівновагу, взаємодія змін попиту та пропозиції.
16. Практичне застосування аналізу рівноваги: установлення мінімуму заробітної плати, стелі цін, податки, квоти та тарифи, державний і приватний сектори.
17. Нецінове нормування дефіциту. Акцизні податки та максимізація акцизного збору.

Практична частина заняття

Задача 1. Попит і пропозицію подано у вигляді функцій: $Q_D = 8 - p$; $Q_S = 2p - 5$, де Q_D – обсяг попиту, Q_S – обсяг пропозиції, p – ціна товару. Визначити рівноважну ціну й рівноважний обсяг продажу.

Припустимо, що на цей товар уведено потоварний податок, який сплачує виробник у розмірі 0,82 гр. од. Визначити рівноважну ціну, ціну брутто й нетто, загальну суму податків, частку виробника і споживача в ній.

Задача 2. Попит і пропозиція на ринку певного товару представлені функційно: $Q_D = 600 - 2p$, $Q_S = 300 + 4p$. Визначити точку рівноваги на ринку. Як зміниться ситуація на ринку, якщо буде встановлена фіксована ціна:

а) $p_1 = 10$ гр. од.; б) $p_2 = 60$ гр. од.? Подайте аналітичне і графічне пояснення.

Задача 3. Функція попиту має вигляд: $Q_D = 7 - p$, а функція пропозиції – $Q_S = p - 1$. Визначити рівноважну ціну й обсяг виробництва. Державою встановлено дотацію на виробництво цього товару в розмірі 2 гр. од. на кожну вироблену одиницю товару. Визначити точку рівноваги й загальну суму дотацій.

Задача 4. Відомо, що за ціною $P_1 = 5$ грн. Величина попиту дорівнює 7 млн одиниць товару. Якщо $P_2 = 10$ гр. од.; $Q_{D2} = 4$ млн; $P_3 = 15$ гр. од., $Q_{D3} = 1$ млн. Визначити коефіцієнт еластичності попиту за ціною на кожному з відрізків кривої попиту, побудувавши її. У якому випадку E_D вище і чому?

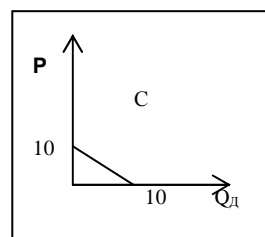
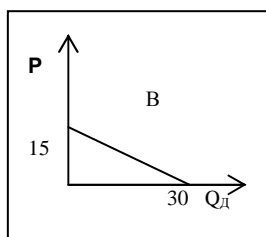
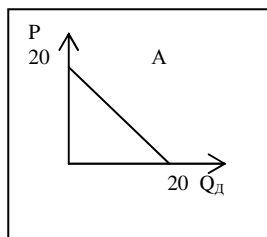
Задача 5. Індивідуальний попит трьох споживачів задано функційно: $Q_{Da} = 5 - 0.1p$, $Q_{Db} = 4 - 0.1p$, $Q_{Dc} = 3 - 0.1p$, де Q_D – обсяг попиту кожного з споживачів, p – ціна товару. Визначити ринковий попит: аналітично, таблично, графічно.

Задача 6. Визначити ринкову пропозицію (аналітично, таблично і графічно), якщо індивідуальна пропозиція задана аналітично: $Q_{Sa} = 150 - 10p$; $Q_{Sb} = 140 - 7p$; $Q_{Sc} = 140 - 2p$.

Задача 7. Попит і пропозицію на ринку певного товару задано аналітично: $Q_D = 100 - p$; $Q_S = 2p - 50$. Визначити параметри рівноваги на цьому ринку. Як зміняться ціна й обсяг продажу, якщо буде встановлено податок із продажу (10 % від первісної рівноважної ціни)?

Задача 8. Попит і пропозицію на ринку певного товару задано аналітично: $Q_D = 500 - p$; $Q_S = 2p - 100$. Визначити параметри рівноваги на цьому ринку. Обчислити цінову еластичність попиту і пропозиції у точці рівноваги.

Задача 9. Визначити ринковий попит графічно, таблично, аналітично, якщо індивідуальний попит споживачів А, В і С задано графічно.

Тема 4. Теорія еластичності

Зміст теоретичної частини заняття

1. Поняття «еластичності» для загального випадку. Концепція еластичності взаємозв'язаних показників.
2. Поняття «еластичність» і її детермінанти. Еластичність попиту, її ступені.
3. Коефіцієнти еластичності попиту, методика їхнього розрахунку.
4. Еластичність пропозиції. Фактори впливу на еластичність пропозиції.

Еластичність пропозиції за власною ціною блага, еластичність пропозиції за цінами факторів виробництва.

**Питання для самостійної роботи
з подальшим обговоренням на практичних заняттях**

1. Поняття еластичність та її детермінанти.
2. Основні властивості еластичності.
3. Еластичність попиту, її ступені та коефіцієнти.
4. Оцінка еластичності зростаючої та спадної функції. Еластичність ступеневої функції.
5. Дуговий метод розрахунку еластичності. Еластичність попиту за чинниками впливу: еластичність попиту за власною ціною блага, еластичність попиту за ціною взаємодоповнюючого блага та за ціною взаємозамінного блага (перехресна еластичність), еластичність попиту за доходом.
6. Зв'язок між еластичністю попиту за власною ціною блага та доходом виробника.
7. Еластичність пропозиції, її фактори та коефіцієнти.
8. Використання еластичності пропозиції товаровиробниками.

Практична частина заняття

Задача 1. Виходячи з даних таблиці, визначити коефіцієнт еластичності попиту за доходом, зробити висновки про повноцінність товару.

Варіант	Величина попиту, шт.	Дохід споживача, гр. од.
1	560	1400
	420	1100
2	75	2800
	45	3200

Задача 2. Визначити коефіцієнти еластичності попиту (точкові та дуговий) за ціною, якщо попит задано аналітично: $Q_D = 200 - 2p$; $P_1 = 30$ гр. од. до $P_2 = 60$ гр. од.

Задача 3. Задано показники еластичності попиту за ціною ($-0,7$) і за доходом ($1,8$). Передбачається, що в майбутньому зростуть доходи на 8% , а ціни – на 5% . Якою буде загальна зміна попиту на цей товар?

Задача 4. Функція пропозиції $Q_s = 0,9p - 100$. Визначити коефіцієнт еластичності пропозиції, якщо $P_1 = 1000$ гр. од., а $P_2 = 500$ гр. од.

Задача 5. Коефіцієнт еластичності за доходом на ювелірні вироби дорівнює 5 . На скільки збільшиться попит на ювелірні вироби, якщо дохід споживача збільшився на 5% .

Задача 6. Перехресна еластичність попиту між рисом і гречкою становить $0,14$. Що відбудеться, якщо ціна рису зросте на 10% ?

ЗМ 2. Теорія підприємства: виробництво та витрати

Структура змістового модуля

2 Змістовий модуль включає два укрупнені елементи (теми):

Тема 5. Теорія граничних продуктів і мікроекономічна модель фірми.

Тема 6. Витрати виробництва.

Основні навчальні цілі: вивчити виробничу функцію, з'ясувати, яким чином вона відображує зв'язок між структурою витрат і випуском; надати графічний аналіз виробничої функції, її ізокванти та ізокости; розкрити зміст граничної норми технологічного заміщення ресурсів; проаналізувати динаміку витрат через дію закону спадної віддачі; проаналізувати дію та варіанти віддачі від масштабу; з'ясувати умови мінімізації й оптимізації витрат фірмою; визначити оптимум товаровиробника.

Основні терміни та поняття

Альтернативні витрати: явні й неявні. Безповоротні витрати. Виробнича функція (з одним змінним фактором, двома змінними чинниками). Віддача від масштабу. Граничні витрати. Гранична норма технологічного заміщення. Економічно ефективне виробництво. Еластичність випуску за змінним ресурсом. Еластичність випуску залежно від масштабу виробництва. Загальні витрати. Загальна, середня, гранична продуктивність ресурсу. Закон спадної продуктивності. Ізокванта. Ізокоста. Ізокліналь. Змінні витрати. Карта ізоквант. Карта ізокост. Криві загального, середнього та граничного продукту. Лінія зростання підприємства. Однорідність і неоднорідність виробничої функції. Постійні витрати. Середні витрати (загальні, змінні, постійні). Стадії виробництва. Ефект масштабу виробництва: постійний, спадний, зростаючий.

Тема 5. Теорія граничних продуктів і мікроекономічна модель фірми

Зміст теоретичної частини заняття

1. Фірма як суб'єкт ринку та виробнича ринкова система. Мотивація поведінки фірми. Економічні періоди функціонування фірми та множина можливих комбінацій ресурсів.

2. Поняття та параметри виробничої функції. Виробнича функція як економічна модель технології, способи побудови виробничої функції (табличний, алгебраїчний, графічний). Основні властивості виробничих функцій.

3. Динаміка загального, середнього і граничного продуктів для виробничої функції з одним змінним ресурсом.

4. Двофакторна виробнича функція. Ізокванта та її властивості. Карта ізоквант. Гранична норма технічного заміщення.

Питання для самостійної роботи
з подальшим обговоренням на практичних заняттях

1. Що визначає мотивацію поведінки фірми?
2. Фактор часу та періоди функціонування фірми: миттєвий, короткостроковий, довгостроковий.
3. Підходи до класифікації видів підприємств (залежно від форми власності; від кількості працюючих і обсягу валового доходу; від реалізації продукції; за структурною організацією; залежно від способу утворення та формування статутного фонду).
4. Що показує виробнича функція, її види?
5. Графік виробничої функції. Характеристика точок на графіку й точок, розташованих вище (нижче) графіка виробничої функції.
6. Що показує ізокванта виробничої функції? Карта ізоквант.
7. Ізокоста та карта ізокост виробничої функції.
8. Властивості виробничої функції.
9. Границі заміщення факторів. Зміна технології, зміна масштабу в довготерміновому періоді.
10. Постійний, спадний і зростаючий ефект від збільшення масштабу виробництва.
11. Прибуток як кінцевий результат діяльності фірми.
12. Умови оптимуму товаровиробника.

Практична частина заняття

Задача 1. Виробнича функція фірми $q = f(K, L)$ задана таблично.

Таблиця 5.1 – Значення виробничої функції

$\begin{matrix} L \\ K \end{matrix}$	35	40	45	50	55	60
100	71	84	91	95	98	100
120	79	100	112	119	125	129
140	82	107	122	133	140	146
160	84	112	129	141	151	158
180	86	115	134	147	158	167
200	87	117	137	152	164	173

Ціни факторів $P_K = 30$, $P_L = 40$ не залежать від обсягів їхнього споживання фірмою.

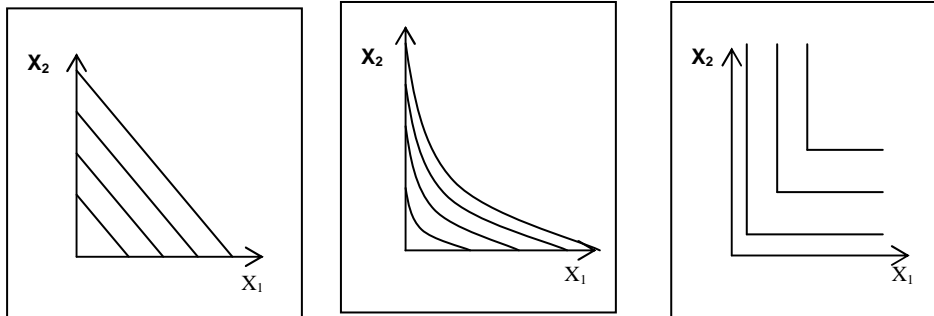
Побудувати графіки залежності q від обсягу змінного ресурсу L при фіксованому значенні $K = 35; 60; 80$.

Побудувати графіки залежності q від обсягу змінного ресурсу K при фіксованому значенні $L = 100; 200; 300$.

Побудувати ізокванти виробничої функції для $q = 100; 125; 150; 175; 200$.

Задача 2. При виробництві продукту використовують чотири види ресурсів. У межах певної комбінації їхніх кількостей відомі деякі граничні норми технічної заміни: $MRTS_{12} = 0,5$; $MRTS_{13} = 5$; $MRTS_{24} = 0,1$. Визначити інші.

Задача 3. Схарактеризуйте карти ізоквант, наведені на графіках.

Задача 4. Обчислити розмір середнього і граничного продукту фірми, використавши дані таблиці. Коли починає діяти в такому випадку спадна економія від масштабу?

Кількість працівників	Сукупний продукт
1	30
2	70
3	100
4	120
5	130

Задача 5. Залежність граничного продукту від витрат наведено в таблиці.

L	0	1	2	3	4	5	6	7	8
MP_L	—	3	6	12	8	6	2	0	— 2

1. Розрахуйте величину загального та середнього продукту за різними рівнями витрат.
2. Побудуйте графіки загального, середнього та граничного продуктів і визначте їхні стадії.
3. Проаналізуйте доцільність залучення до процесу виробництва п'ятого робітника.

Тема 6. Витрати виробництва

Зміст теоретичної частини заняття

1. Поняття та види витрат. Економічний і бухгалтерський підходи до визначення витрат. Альтернативні витрати.
2. Витрати виробництва в короткостроковому періоді, їхня динаміка та закон спадної віддачі.
3. Витрати виробництва в довготерміновому періоді. Криві довготермінових витрат і їхні види.
4. Рівновага виробника: вибір комбінації виробничих факторів за

критеріями мінімізації витрат чи максимізації випуску.

5. Траєкторія розширення виробничої діяльності фірми. Концепція мінімально ефективного розміру підприємства.

Питання для самостійної роботи з подальшим обговоренням на практичних заняттях

1. Альтернативні витрати та їхній склад.
2. Явні та неявні, внутрішні та зовнішні витрати. «Нормальний прибуток» як елемент витрат. Економічний і бухгалтерський прибуток.
3. Витрати виробництва: економічний та бухгалтерський підходи до визначення.
4. Залежність витрат від обсягу виробництва.
5. Графічний аналіз витрат виробництва.
6. Граничні витрати. У чому полягає зв'язок функції граничних і середніх витрат?
7. Закон зростаючих граничних витрат.
8. Закон спадної віддачі, його логічне та графічне пояснення.
9. Динаміка витрат виробництва у довгостроковому періоді.
10. Оптимальна комбінація ресурсів у довгостроковому періоді.
11. Рівновага виробника: графічна, алгебраїчна й економічна інтерпретації.

Практична частина заняття

Задача 1. Фірма виплачує 200 тис. гр. од. у місяць за оренду обладнання і 100 тис. гр. од. заробітної плати, при цьому вона використовує таку кількість праці та капіталу, що їхні граничні продукти відповідно дорівнюють 0,5 та 1. Чи використовує фірма оптимальне сполучення факторів виробництва з точки зору максимізації прибутку?

Задача 2. Фірма має постійні витрати в розмірі 50 гр. од. Дані про змінні витрати в короткостроковому періоді наведені в таблиці. Визначити загальні, середні та граничні витрати. Побудувати графіки TC, FC, VC, ATC, MC.

Обсяг виробництва	0	1	2	3	4	5	6
Змінні витрати	0	40	70	95	130	185	275

Задача 3. Обчислити розмір середнього і граничного продукту фірми, використавши дані таблиці. Коли починає діяти в такому випадку спадна економія від масштабу?

Кількість працівників	Сукупний продукт
1	30
2	70
3	100
4	120
5	130

Задача 4. За наведеними в таблиці даними обчисліть ринкову ціну, сукупні, змінні та загальні середні витрати. Визначте, що має робити фірма: збільшити, чи зменшити випуск продукції, чи припинити виробництво?

P	Q	TR	TC	FC	VC	ATC	AVC	MC
	2500	8000		1500			5,5	5,0

Задача 5. Виходячи з даних таблиці, розрахувати відповідні показники.

Q	TC	FC	VC	ATC	MC	P	TR	MR
0		30						
1			25		25	90	90	
2	75						190	100
3			70		25	120		

Задача 6. Визначити, до якої категорії витрат постійних чи змінних, можна віднести перелічені нижче витрати. Визначити суму витрат за категоріями.

- Амортизаційні витрати – 55 тис. грошових одиниць (тис. гр. од.);
- витрати на сировину та матеріали – 250 тис. гр. од.;
- витрати на заробітну платню працівників – 160 тис. гр. од.;
- витрати на обладнання – 380 тис. гр. од.;
- транспортні витрати – 18 тис. гр. од.;
- заробітна платня адміністративного персоналу – 120 тис. гр. од.;
- орендна платня – 22 тис. гр. од.;
- витрати на рекламу – 25 тис. гр. од.

Задача 7. Якщо сукупні витрати фірми А становлять 200 тис. гр. од., змінні – 100 тис. гр. од., обсяг виробництва – 50 одиниць, то постійні витрати становитимуть:

- а) 6 тис. гр. од.;
- б) 4 тис. гр. од.;
- в) 100 тис. гр. од.;
- г) 300 тис. гр. од.

ЗМ 3. Теорія ринкових структур. Ринки ресурсів. Загальна рівновага й ефективність

Структура змістового модуля

Змістовий модуль 3 включає дев'ять укрупнених елементів (тем):

- Тема 7. Ринок досконалої конкуренції.
- Тема 8. Монопольний ринок.
- Тема 9. Ринок монополістичної конкуренції.
- Тема 10. Олігополістична структура ринку.

Тема 11. Похідний попит.

Тема 12. Ринок праці.

Тема 13. Ринок капіталу.

Тема 14. Економічна ефективність та добробут.

Тема 15. Держава в мікроекономічній теорії: зовнішні ефекти та суспільні блага.

Основні навчальні цілі: визначити основи класифікації ринкових структур і кількісні методи їхні оцінки; виявити основні ознаки ринку досконалої конкуренції; пояснити, чому конкурентна фірма не може впливати на ринкову ціну продукту; охарактеризувати поведінку конкурентної фірми в умовах короткострокового та довгострокового періодів; визначити основні ознаки монопольного ринку; пояснити, чому монополія практикує цінову дискримінацію, визначивши її наслідки; визначити оптимум монополії; провести порівняльний аналіз різних типів ринкових структур; визначити особливості недосконалої конкуренції (монополістичної конкуренції й олігополії); пояснити, як визначається ціна й обсяг виробництва фірми, що максимізує прибутки за монополістичної конкуренції; з'ясувати сутність олігопольної залежності; проаналізувати основні форми олігопольної поведінки; проаналізувати проблему ефективності основних типів ринкових структур; пояснити зв'язок теорії граничної продуктивності та попиту на ресурси; охарактеризувати зміни в попиті на ресурси та його еластичність; охарактеризувати особливості ціноутворення на ринку ресурсів; з'ясувати розбіжності між загальною та частковою рівновагою; вивчити механізм дії зворотних зв'язків в економіці; з'ясувати, що розуміють під Парето-оптимальним станом економіки і сформулювати його; проаналізувати неокласичну та кейнсіанську моделі загальної рівноваги; визначити критерії добробуту; сформулювати першу та другу теореми добробуту; охарактеризувати позитивні й негативні зовнішні ефекти; визначити сутність і характерні ознаки суспільних благ; визначити сутність суспільного вибору та економічну оцінку суспільних проектів.

Основні терміни та поняття

Альтернативна вартість капіталу. Відновлювані й не відновлювані ресурси. Граничний продукт ресурсу. Граничні витрати праці, капіталу, землі. Диференціація продукту. Досконало конкурентний ринок. Ефект заміщення ресурсів. Закон спадної продуктивності ресурсу. Індекс Лінда. Індекс Лернера. Індекс концентрації. Індекс Херфіндаля – Хіршмана. Картель. Квазіконкурентні ринки. Конкуренція у просторі. Крива галузевого попиту на змінний ресурс. Крива ринкового попиту на змінний ресурс. Методи визначення обсягу виробництва, що забезпечують максимізацію прибутку фірми-конкурента. Модель Курно. Модель «ламаной» кривої попиту. Модель Чемберлена. Монополія. Олігополія. Орендна плата за землю. Парадокс Бертрана. Платіжна матриця. Попит і праця, гранична норма заміщення доходу дозвіллям. Припущення моделі досконало конкурентного ринку. Пропозиція конкурентної

фірми. Прибуток і збитки монополії. Порогова частка ринку. Пропозиція фірми-монополіста. Процент (номінальний і реальний). Рента в будівництві. Рента в добувних галузях. Ринок капіталів: фізичного (реального) і фінансового. Рівновага Курно – Неша. Рівновага Неша. Свідомий паралелізм. Стратегічна взаємодія. Стратегія покарання. Теорія ігор. Точка закриття. Умови максимізації прибутку за досконалої конкуренції (в умовах короткострокового та довгострокового періодів). Умови максимізації прибутку на ринку чистої монополії. Цінова війна. Цінова дискримінація. Цінова й нецінова конкуренція. Ціна землі. Ціна послуг земельного капіталу. Чиста дисконтова на вартість.

Аналіз «витрати – вигоди». Асиметрія інформації. Вальрасівська (неокласична) модель загальної рівноваги. Вартість надлишкового попиту. Виключення зі споживання. Голосування. Гранична норма трансформації. Групове суспільне благо. Друга теорема добробуту. «Ефект дверей, що обертаються». Ефективність за Парето. Ефективність в обміні. Ефективність у виробництві. Загальна ринкова рівновага. Закон Вальраса. Змішане благо. Кейнсіанська модель загальної рівноваги. Конкурентність у споживанні. Контрактна крива. Коробка Еджворта. Критерій Парето. Модель медіанного виборця. Модель Кларка – Гровза. Модель Тібу. Несхильність до ризику. Нетранзитивність уподобань. Оптимум Парето. Перша теорема добробуту. Пошук політичної ренти. Правило більшості. Правило одностайності. Правило Самуельсона. «Проблема безбілетника». Суспільне благо. Суспільний вибір. «Теорема неможливості» Ерроу. Часткова ринкова рівновага. Чисте суспільне благо.

Тема 7. Ринок досконалої конкуренції

Зміст теоретичної частини заняття

1. Поняття ринкової структури. Види ринкових структур і їхні ознаки.
2. Характерні риси ринку досконалої конкуренції. Досконало конкурентна фірма та умови її функціонування.
3. Рівновага конкурентної фірми в короткостроковому періоді.
4. Доцільність продовження або припинення виробництва в короткостроковому періоді.
5. Довгострокова рівновага конкурентної фірми.

Питання для самостійної роботи з подальшим обговоренням на практичних заняттях

1. Що таке ринкова структура? Які підходи існують для класифікації ринкових структур?
2. Основні риси досконалої конкуренції.
3. У чому розбіжність понять «конкуренція» та «суперництво»?
4. Який вигляд мають графік попиту конкурентної фірми та графік ринкового попиту за умов досконалої конкуренції?

5. Середня, гранична, загальна виручка. Графічне зображення залежності між TR, AR, MR.

6. Конкурентна стратегія фірми в короткотерміновому періоді. Максимізація прибутку.

7. Способи визначення рівня виробництва, за яким фірма отримує максимальний прибуток.

8. Дослідження умов прибутковості та збитковості фірми: графічний аналіз впливу ринкової ціни на взаємне розміщення кривих сукупних витрат, сукупного доходу та прибутку фірми – досконалого конкурента.

9. Ринкова ціна й умови прибутковості, беззбитковості, збитковості, повного згортання виробництва фірми (графічно).

10. Пропозиція фірми та ринкова пропозиція.

11. Конкурентна стратегія фірми в довготерміновому періоді.

12. Ефективність ринку досконалої конкуренції. Співвідношення чистої конкуренції й економічної ефективності.

Практична частина заняття

Задача 1. Функція загальних витрат конкурентної фірми має вигляд: $TC = 5Q + 0,25Q^2$.

Визначити точку рівноваги фірми та максимальний прибуток за умов досконалої конкуренції, якщо ціна становить 80 гр. од.

Задача 2. Для певної галузі індекс Херфіндаля – Хіршмана дорівнює 1700. Дві фірми, частки продажу яких становлять 20 та 10 %, мають намір об'єднатися. Визначити значення індексу після злиття цих фірм, якщо інших змін у галузі не передбачається.

Задача 3. Визначити індекс Лінда:

а) для двох фірм, якщо їхні частки на ринку певного товару становлять: $K_1 = 40\%$, $K_2 = 30\%$;

б) для трьох фірм, якщо їхні частки на ринку певного товару становлять: $K_1 = 35\%$, $K_2 = 30\%$, $K_3 = 25\%$.

Задача 4. Функція загальних витрат конкурентної фірми має вигляд: $TC = 2,5Q + 0,25Q^2$. Визначити точку рівноваги фірми та максимальний прибуток за умов досконалої конкуренції, якщо ціна становить 30 гр. од.

Задача 5. Фірма функціонує за умов досконалої конкуренції протягом короткострокового періоду та має наступні параметри діяльності: постійні витрати – 20 гр. од. для обсягу випуску 5 одиниць, оптимальний обсяг випуску становить 10 одиниць продукції, загальний дохід фірми становить 150 гр. од., середні змінні витрати становлять 14 гр. од. Визначте результати діяльності фірми через загальні та середні величини.

Задача 6. Фірма за умов досконалої конкуренції має таку залежність загальних витрат від випуску продукції в короткостроковому періоді (дані

подано в таблиці). Визначити середні, граничні витрати. Ціна одиниці продукції дорівнює 4, 5, 7 гр. од. Який обсяг виробництва має обрати фірма?

Випуск продукції шт. / од. часу	ТС
0	6
1	10
2	12
3	16
4	22
5	30
6	41

Тема 8. Монопольний ринок

Зміст теоретичної частини заняття

1. Модель «чистої» монополії та її характеристика.
2. Різновиди монополій: відкриті, закриті, природні. Монопсонія.
3. Монополія в короткостроковому періоді. Визначення монополістом ціни та обсягу виробництва (графічна й алгебраїчна інтерпретація).
4. Вплив на поведінку монополіста цінової еластичності попиту. Пропозиція фірми монополіста й особливості її формування.
5. Рівновага фірми – монополіста у довготерміновому періоді.
6. Цінова дискримінація, її умови та види.

Питання для самостійної роботи

з подальшим обговоренням на практичних заняттях

1. Основні ознаки чистої монополії. Різновиди монополій. Особливості поведінки реальних монополій.
2. Аналіз поведінки фірми – монополіста в короткостроковому періоді.
3. Що дозволяє фірмі – монополісту маніпулювати цінами й обсягом продажу? Для чого вона це робить?
4. Якщо монополіст не отримує прибутку в короткостроковому періоді, у чому полягають його дії?
5. Оптимум монополій у довгостроковому періоді (три варіанти).
6. Чому за умов монополії ринкові сили не примушують фірму вести виробництво з мінімальними довгостроковими витратами, як це мало місце за досконалої конкуренції?
7. Чого коштує споживачеві монопольний ринок?
8. Цінова дискримінація. Основні умови для її здійснення та види. Економічні наслідки та соціальна ціна монополії.
9. Які моделі поведінки монополії наближені до дійсності?
10. Порівняльний аналіз досконалої конкуренції та монополії.
11. Державне регулювання монопольної діяльності, антимонопольна політика.

Практична частина заняття

Задача 1. Функція загальних витрат фірми-монополіста має вигляд: $ТС = 5Q + 0,25Q^2$. Визначити точку рівноваги фірми-монополіста, якщо лінію попиту задано функційно $Q_D = 160 - p$.

Задача 2. Припустимо, що фірма монополізувала виробництво товару А. Подальша інформація відображає стан фірми:

Граничний дохід $= 100 - 20Q$;

Загальний дохід $= 1000Q - Q^2$;

Граничні витрати $= 100 + 10Q$;

де Q – обсяг випуску товару А (тис. шт), p – ціна одиниці товару А (гр. од.).

Скільки одиниць товару А буде продано та за якою ціною, якщо фірма функціонує на монопольному ринку?

Задача 3. Фірма – монополіст має функцію граничних витрат $МС(Q) = 10 + 2Q$. Визначити ціну, що максимізує прибуток фірми й відповідний обсяг випуску для наступних варіантів попиту:

А. $P_D(Q) = 50 - Q$.

Б. $P_D(Q) = 60 - 4Q$.

В. $P_D(Q) = 70 - 2Q$.

Г. $P_D(Q) = 80 - 6Q$.

Використайте результати розв'язання задачі під час обговорення твердження «Не існує функції пропозиції для монопольної структури ринку».

Задача 4. Частки трьох крупних фірм галузі становлять 50, 30 та 15 %. Відомостей про частки інших фірм немає. У яких межах перебуває індекс Лінда?

Задача 5. Фірма функціонує на монопольному ринку та має зворотну функцію попиту $P = 100 - Q$ та функцію загальних витрат $ТС = 10 + Q^2$. Визначте рівновагу протягом короткострокового періоду за умов монополії та на ринку досконалої конкуренції. Прокоментуйте отримані результати.

Тема 9. Ринок монополістичної конкуренції

Зміст теоретичної частини заняття

1. Сутність та основні риси ринку монополістичної конкуренції: ознаки та умови функціонування.

2. Сутність і передумови розвитку нецінової конкуренції. Диференціація продукту, її фактори.

3. Ринкова поведінка монополістичного конкурента. Аналіз поведінки

фірми у короткостроковому періоді на ринку монополістичної конкуренції.

4. Монополістична конкуренція в довгостроковому періоді.

5. Монополістична конкуренція й ефективність. Порівняльний аналіз із ринком досконалої конкуренції та монопольним ринком.

Питання для самостійної роботи з подальшим обговоренням на практичних заняттях

1. Які основні риси монополістичної конкуренції, її відмінності від досконалої конкуренції?

2. Що таке диференціація продукту за умов монополістичної конкуренції?

3. Поглиблення диференціації продукту: позитивні та негативні наслідки. Вплив рекламної діяльності на обсяги виробництва та витрати.

4. Економічна доцільність реклами.

5. Суспільна ціна монополістичної конкуренції.

6. Поясніть механізм визначення фірмою оптимального розміру виробництва на ринку монополістичної конкуренції в короткостроковому періоді.

7. Як поводить себе фірма на ринку монополістичної конкуренції за умов довгострокового періоду?

8. Охарактеризуйте стан стійкої довгострокової рівноваги при монополістичній конкуренції.

9. Поясніть наслідки, що випливають з розбіжності точки довгострокової рівноваги з точкою мінімуму середніх витрат.

10. Порівняльний аналіз із ринком досконалої конкуренції та монопольним ринком.

Практична частина заняття

Задача 1. Фірма функціонує за умов монополістичної конкуренції. У межах значень обсягу випуску(Q), який має інтерес, середні витрати довгострокового періоду можуть бути подані у вигляді функції $LAC(Q) = \frac{10}{Q} + 20 + 2Q$, де Q – обсяг виробництва. Коефіцієнт еластичності попиту на продукцію фірми за ціною дорівнює 5. Визначити обсяг продажу й ціну продажу фірми у стані довгострокової рівноваги.

Задача 2. Фірма діє на ринку монополістичної конкуренції. Граничний дохід фірми задається формулою: $MR = 20 - 2Q$, а її граничні витрати в довгостроковому періоді (на зростаючому відрізку) – формулою $MC = 3Q - 10$. Якщо мінімальне значення довгострокових середніх витрат (LAC) дорівнює 11, то який надлишок виробничих потужностей у цієї фірми?

Задача 3. На олігополістичному ринку функціонує три великі фірми, частки яких відповідно становлять $K_1 - 50\%$, $K_2 - 30\%$, $K_3 - 15\%$. Частка інших 97 фірм становить – 5% . Визначити ступінь концентрації ринку, використавши H -індекс. Пояснити отримані результати.

Задача 4. За умов монополістичної конкуренції фірма здійснює рекламну кампанію, що збільшує витрати на рекламу з 200 до 400 гр. од. До рекламної кампанії функція попиту на продукцію фірми мала вигляд $Q_D = 80 - p$, а після рекламної кампанії – $Q_D = 72 - 0,5p$. Граничні витрати фірми дорівнюють 18.

Як змінився прибуток після рекламної кампанії?

Тема 10. Олігополістична структура ринку

Зміст теоретичної частини заняття

1. Олігополія, її сутність та основні ознаки. Основні причини існування олігополії.
2. Різноманітність олігополістичних структур, загальна взаємозалежність і складність аналізу поведінки підприємства на ринку.
3. Дуополія: сутність моделей Курно та Бертрана.
4. Олігополістичне ціноутворення. Моделі олігополістичного ціноутворення.
5. Олігополія та економічна ефективність.

Питання для самостійної роботи

з подальшим обговоренням на практичних заняттях

1. Показники концентрації ринку. Індекс ринкової концентрації, його використання в теорії олігополії.
2. Хто здійснив першу спробу створити теорію олігополії? У чому її полягає сутність?
3. Основні ознаки та риси олігополістичного ринку.
5. Схарактеризуйте олігополію з урахуванням ринкової поведінки (домінуючі фірми, обмежені олігополії).
6. Картель і легальні угоди; таємні та мовчазні змови (лідерство в цінах). Ціноутворення за принципом «витрати плюс». Теорія ігор.
7. Сутність теорії «ламаної» кривої попиту.
8. Науково-технічний прогрес за умов олігополії.
9. Економічні наслідки олігополії. Державне регулювання олігополії.

Практична частина заняття

Задача 1. Фірма А, яка працює на олігополістичному ринку, враховуючи поточний обсяг виробництва решти фірм у галузі, виявила, що її власна крива попиту і крива граничного доходу мають вигляд:

$P = 200 - Q$; $MR = 200 - 2Q$, де Q – обсяг виробництва фірми А у тис. шт. товару, p – ціна одиниці товару.

Якщо граничні витрати фіксовані та становлять 6 гр. од. за шт., який обсяг продукції має виробляти фірма А?

За якої умови ціна на товар фірми А має бути такою самою, як ціна усіх товарів у цій олігополії?

Якою має бути ціна за одну штуку товару фірми А?

Задача 2. На олігополістичному ринку функціонує три великі фірми, частки яких відповідно становлять $K_1 - 45\%$, $K_2 - 35\%$, $K_3 - 12\%$, $K_4 - 5\%$. Частка інших 96 фірм становить 3%. Визначити ступінь концентрації ринку, використавши Н-індекс та індекс Лінда. Пояснити отримані результати.

Тема 11. Похідний попит

Зміст теоретичної частини заняття

1. Попит на ресурси, його похідний характер. Взаємозв'язок ринку продукту та ринків факторів виробництва.
2. Індивідуальний і галузевий попит на фактори виробництва.
3. Вплив різновиду структури ринку продукту на похідний попит.
4. Основне правило визначення попиту на ресурси. Зміна в попиті на ресурси, його еластичність.

Питання для самостійної роботи

з подальшим обговоренням на практичних заняттях

1. Що таке ринок факторів виробництва? Попит на продукт і попит на фактори виробництва. Чому попит на ресурси є похідним?
2. Із чим пов'язана необхідність аналізу формування цін на ресурси?
3. Із чим пов'язана необхідність аналізу формування цін на ресурси?
4. Визначити та пояснити основне правило визначення попиту на фактори виробництва.
5. Похідний попит за досконалої конкуренції на ринку продукту та на ринку факторів виробництва.
6. Визначити поняття MRP та MRC.
7. Що означає рівняння $MRP = MRC$? У чому його схожість з рівнянням $MR = MC$?
8. Зміна в попиті на ресурси, що її викликає? Цінова еластичність попиту на ресурс виробництва.
9. Похідний попит і принцип оплати факторів.
10. Порівняння граничного доходу та граничних витрат товаровиробника при споживанні одного фактора виробництва.
11. Яке співвідношення ресурсів є оптимальним?

Практична частина заняття

Задача 1. Чим вища еластичність попиту на готову продукцію, тим більш еластичним є попит на ресурс, і навпаки.

А. Так.

Б. Ні.

Задача 2. Крива попиту фірми на ресурс є кривою граничної дохідності ресурсу, кожна точка якої показує кількість ресурсу, яку купувала б фірма за кожною можливою ціною цього ресурсу.

А. Так.

Б. Ні.

Задача 3. Обсяг попиту на ресурси залежить від:

А. Постійних витрат.

Б. Змінних витрат.

В. Граничних витрат.

Г. Граничної продуктивності ресурсу.

Задача 4. Граничні видатки фірми на ресурс – це:

А. Сума середніх і загальних витрат видатків на ресурс.

Б. Різниця між загальними та середніми видатками фірми на ресурс.

В. Додаткові видатки на кожную додатково залучену до виробництва одиницю ресурсу.

Г. Додаткові видатки, пов'язані з продажем додаткової одиниці продукції.

Задача 5. Установіть відповідність у вигляді комбінації цифр і букв.

Терміни:

А. Відновлювані ресурси.

Б. Невідновлювані ресурси.

В. Рівновага на ринку невідновлюваних ресурсів.

Г. Рівновага на ринку земельних ресурсів.

Визначення:

1. Рівновага, яка визначається співвідношенням попиту на аграрні послуги та їхні пропозиції.

2. Рівновага, яка встановлюється за умови, що ціни на ці ресурси змінюються такими самими темпами, як і реальна процентна ставка.

3. Економічні ресурси.

4. Ресурси, які у процесі економічної діяльності неможливо відновити, а для нового виникнення їх природним шляхом потрібні декілька мільйонів або й більше років.

5. Ресурси, які з їхнім використанням можуть відновлюватися самостійно або за допомогою економічної діяльності суб'єктів господарювання.

Задача 6. Виберіть літеру, яка відповідає правильному варіанту відповіді.

А	Б	В	Г
якщо правильне тільки 1	якщо правильні тільки 1 і 2	якщо правильні тільки 2 і 3	якщо правильні всі варіанти

Неціновими чинниками попиту фірми на ресурс є:

1. Попит на готову продукцію.

2. Продуктивність ресурсу.

3. Зміна цін інших ресурсів.

Тема 12. Ринок праці

Зміст теоретичної частини заняття

1. Праця як фактор виробництва, її мобільність. Характеристика досконало-конкурентного ринку праці.
2. Обґрунтування рішення про найм. Формування індивідуального, галузевого та ринкового попитів на працю.
3. Ринкова пропозиція праці на досконало конкурентному ринку. Обґрунтування вибору робітника щодо праці та відпочинку: інструментарій ординалістської теорії корисності. Особливості ринкової пропозиції праці.
4. Рівновага на ринку праці.
5. Еластичність пропозиції праці для галузей з різною динамікою витрат на виробництво.

Питання для самостійної роботи з подальшим обговоренням на практичних заняттях

1. Праця як фактор виробництва, її мобільність.
2. Ціноутворення на ринку праці. Попит і пропозиція на ринку праці. Визначення заробітної плати.
3. Попит і пропозиція на ринку праці, їхня взаємодія.
4. Заробітна плата. Диференціація на ринку праці.
5. Значення інвестицій у людський капітал.
6. Контроль профспілок над пропозицією робочої сили, рівнем заробітної плати та продуктивністю праці.
7. Двостороння монополія та визначення реального рівня заробітної плати.

Практична частина заняття.

Задача 1. Виробнича функція фірми в короткостроковому періоді має вигляд $Q = 5000L$, де L – обсяг використання праці за годину. Фірма функціонує на конкурентному ринку. Ціна одиниці продукції 2 гр. од. Визначити, скільки праці буде використовувати фірма при рівні зарплати 10 гр. од./год., 5 гр. од./год., 2 гр. од./год.?

Припустимо, що погодинна заробітна плата 10 гр. од. Скільки продукції буде виробляти фірма за ринковою ціною 1 гр. од., 2 гр. од., 5 гр. од.? Запишіть функцію пропозиції фірми.

Задача 2. Нехай продуктивність праці й капіталу дорівнює значенням, наведеним у таблиці Продукція, що виробляється за допомогою цих ресурсів, реалізується на ринку досконалої конкуренції за ціною 0,5 гр. од. за одиницю.

Ціна праці – 2 гр. од., капіталу – 3 гр. од.

Яким буде співвідношення праці й капіталу, що забезпечить найменші витрати при виробництві 64 одиниць продукції?

Яке співвідношення праці й капіталу забезпечить максимальний прибуток фірми?

Якщо фірма застосовує таке співвідношення праці й капіталу, що забезпечує їй максимальний прибуток, то чи гарантує це співвідношення одночасно мінімальні витрати?

За умови, що фірма отримує максимальний прибуток, знайдіть загальний обсяг продукту (TP), загальну виручку (TR), загальні витрати (TC) та величину прибутку.

Кількість одиниць капіталу	MP_K	Кількість одиниць праці	MP_L
1	21	1	10
2	18	2	8
3	15	3	6
4	12	4	5
5	9	5	4
6	6	6	3
7	3	7	2

Задача 3. Попит на працю представлено у вигляді функції $L = 1 - 0,2W$, де L – чисельність зайнятих робітників, W – погодинна заробітна плата. Пропонують свою працю 7 чол. Двоє з них готові працювати при оплаті 40 гр. од./год., ще двоє – 25 гр. од./год. Визначити:

1. Скільки робітників буде прийнято і з яким рівнем оплати?
2. Якщо держава законодавчо встановить мінімальний рівень оплати 40 гр. од./год., скільки робітників буде прийнято в цьому випадку?

Задача 4. Поясніть наступні ситуації з точки зору особливостей індивідуальної пропозиції на ринку праці, ефектів заміщення та доходу і проілюструйте їх графічно:

А. За останні 50 років у більшості країн світу реальна заробітна плата зросла, а тривалість робочого тижня скоротилася.

Б. Деякі спеціалісти вважають, що величезні гонорари спортсменів є причиною занепаду деяких видів спорту.

Задача 5. Виберіть літеру, яка відповідає правильному варіанту відповіді

А	Б	В	Г
якщо правильне тільки 1	якщо правильні тільки 1 і 2	якщо правильне тільки 3	якщо правильні всі варіанти

Досконало конкурентний ринок праці характеризується:

1. Мобільністю робочої сили.
2. Значним числом продавців і покупців праці, не здатних за будь-яких обставин вплинути на її ринкову ціну.
3. Типовою висхідною кривою пропозиції праці для фірми.

Тема 13. Ринок капіталу

Зміст теоретичної частини заняття

1. Капітал як фактор виробництва. Капітал як ресурс тривалого використання; форми капіталу. Попит і пропозиція капіталу. Поняття вибору в часі.
2. Споживання й інвестиції. Уподобання в часі. Побудова бюджетного обмеження для випадку вибору обсягів споживання між теперішніми та майбутніми періодами. Оптимальний вибір.
3. Попит і пропозиція капіталу. Вступ до аналізу інвестиційних рішень. Поняття дисконтованої величини. Види процентних ставок. Реальна та номінальна процентні ставки.
4. Рівень дохідності, прибуток на капітал. Поняття теперішньої та майбутньої вартості у прийнятті інвестиційних рішень.
5. Рівновага на ринку капіталу. Формування процентної ставки як рівноважної ціни капіталу.
6. Ринок землі. Особливості землі як фактора виробництва. Особливості формування пропозиції землі та попиту на землю.
7. Рента. Ціна землі як капіталізована рента.

Питання для самостійної роботи з подальшим обговоренням на практичних заняттях

1. Ринок капіталу. Економічні чинники, що визначають пріоритети власників фінансових ресурсів і цінних паперів. Фактори економічного ризику.
2. Умови функціонування ринку капіталів.
3. Рентабельність інвестицій. Дисконтування.
4. Номінальний, реальний позичковий процент. Що визначає його норму?
5. Ефекти зміни доходу й заміщення внаслідок зміни ставки позикового проценту.
6. Ринок природних ресурсів.
7. Альтернативні варіанти використання землі. Попит і пропозиція землі.
8. Економічна рента. Ціна землі.
9. Чим для суспільства є рента : «надлишком» чи «витратами»? Ціна землі.

Практична частина заняття.

Задача 1. Три фермерських господарства (А, В, С) вирощують пшеницю за однакових витрат на придбання техніки, добрив, робочої сили, а також мають однакові за площею ділянки землі, що відрізняються родючістю. Ферма А виробляє 600 ц пшениці (при АТС = 5 гр. од.), ферма В – 500 ц пшениці (при АТС = 7,5 гр. од.), ферма С – 400 ц пшениці (при АТС = 10 гр. од.). Якщо встановиться ринкова ціна на пшеницю на рівні 10 гр. од., то чому дорівнюватиме диференційна рента для кожної ферми?

Задача 2. Домогосподарка вирішує питання: зберігати далі чи витратити свої заощадження в розмірі 350 гр. од. Якщо вкласти гроші в банк, то через рік

можна отримати 392 гр. од. Інфляція становить 14 % річних. Чому дорівнюватимуть номінальна та реальна процентні ставки?

Задача 3. Щорічна рента, яку отримує власник землі становить 50 тис. гр. од. Ставка позикового відсотка становить 20 % річних. Ціна цієї ділянки землі становить:

- А. 10 тис. гр. од.
- Б. 250 тис. гр. од.
- В. 500 тис. гр. од.
- Г. 1000 тис. гр. од.

Задача 4. Встановіть відповідність у вигляді комбінації цифр і букв Терміни:

- А. Поточна дисконтована вартість.
- Б. Чиста дисконтована вартість.
- В. Дисконтування витрат.
- Г. Бюджетне обмеження в часі.

Визначення:

1. Дисконтована цінність потоків очікуваних в кожному році прибутків від реалізації проекту за вирахуванням суми інвестиційних видатків.
2. Комбінація поточного та майбутнього споживання при данних доході та відсотковій ставці.
3. Сьогоднішній еквівалент суми, яка буде виплачена в майбутньому.
4. Співвідношення між граничною корисністю від споживання (поточного та майбутнього) має дорівнювати співвідношенню ціни поточного й майбутнього споживання.
5. Зведення майбутніх витрат до вартості поточного періоду, тобто встановлення сьогоднішнього еквівалента суми, яку буде виплачено в майбутньому.

Задача 5. Встановіть відповідність у вигляді комбінації цифр і букв Терміни:

- А. Відновлювані ресурси.
- Б. Невідновлювані ресурси.
- В. Рівновага на ринку невідновлюваних ресурсів.
- Г. Рівновага на ринку земельних ресурсів.

Визначення:

1. Рівновага, яка визначається співвідношенням попиту на аграрні послуги та їх пропозиції.
2. Рівновага, яка встановлюється за умови, що ціни на дані ресурси змінюються такими самими темпами, як і реальна процентна ставка.
3. Економічні ресурси.
4. Ресурси, які у процесі економічної діяльності неможливо відновити, а для нового виникнення їх природним шляхом потрібні декілька мільйонів або й більше років.

5. Ресурси, які в міру їх використання здатні відновлюватися самостійно або за допомогою економічної діяльності суб'єктів господарювання.

Тема 14. Економічна ефективність та добробут

Зміст теоретичної частини заняття

1. Аналіз ринкової рівноваги. Часткова та загальна рівновага. Ефект зворотного зв'язку. Закон Вальраса.
2. Рівновага в економіці обміну. Поняття загальної рівноваги за Парето.
3. Ефективність та економіка добробуту. Парето – ефективний стан економіки.
4. Теореми суспільного добробуту. Критерії оцінки добробуту: утилітаристський критерій, критерії Роулза та Хікса.
5. Теорія загальної рівноваги та політика в галузі економіки добробуту: ефективність і справедливість.

Питання для самостійної роботи з подальшим обговоренням на практичних заняттях

- 1 Засади загальної рівноваги. Модель загальної рівноваги: класична та кейнсіанська. Система рівнянь загальної рівноваги за Вальрасом.
2. Сутність загальної рівноваги.
3. Яка система рівнянь описує загальну рівновагу за Вальрасом? Поясніть закон Вальраса.
4. У чому полягає загальна рівновага за Парето?
5. У чому полягає ефект зворотного зв'язку?
6. Критерії й оптимум Парето. Обмін і розподіл ресурсів.
7. Діаграма Еджуорта.
8. Поясніть Парето-оптимальний розподіл ресурсів.
9. Побудуйте та поясніть діаграму Еджуорта.
10. Оптимум і квазіоптимум ринкової системи.
11. Теорія загальної рівноваги й політика добробуту. Критерії оцінки добробуту.

Практична частина заняття

Задача 1. Обмежена кількість ресурсів (капіталу – 50 одиниць, праці – 100 одиниць) розподіляється між виробництвом товарів А і В. Залежність випуску продуктів А від обсягу використання праці й капіталу задається виробничою функцією $Q_A = K^{0.5}L^{0.5}$, залежність випуску продукції В – $Q_B = K^{0.2}L^{0.8}$. Побудуйте криву виробничих контрактів.

Задача 2. Олена має 8 стаканів молока і 2 булочки. Андрій має 2 стакани молока та 4 булочки. За таких умов гранична норма заміни молока на булочки у

Олени становить 3, а в Андрія – 1. Накресліть діаграму Еджворта й покажіть, чи є такий розподіл ефективним.

Задача 3. Крива виробничих потужностей описується рівнянням $X^2 + Y^2 = 450$. Функція корисності суспільства $U(X, Y) = X \times Y$. Визначте оптимальний обсяг виробництва товарів. Чи може комбінація товарів X і Y з точки зору суспільства бути технічно ефективною, але неефективною економічно?

Задача 4. Розподіл ресурсів є парето-ефективним, якщо:

А. Хоча б один суб'єкт може поліпшити свій стан без погіршення стану іншого.

Б. Існує можливість поліпшити стан усіх економічних суб'єктів.

В. Жоден суб'єкт не може поліпшити свого стану, не погіршуючи при цьому стану іншого.

Г. Існує можливість погіршити стан усіх економічних суб'єктів.

Задача 5. Головним критерієм парето-ефективності є:

А. Наявність чи відсутність конкурентних ринків.

Б. Наявність чи відсутність справедливого розподілу доходів.

В. Наявність чи відсутність економічного прибутку.

Г. Наявність чи відсутність розтрати ресурсів.

Задача 6. Встановіть відповідність у вигляді комбінації цифр і букв Терміни:

А. Контрактна крива.

Б. Крива трансформації виробничих можливостей.

В. Коробка Еджуорта.

Г. Крива Скітовського.

Визначення:

1. Крива, яка відповідає сукупності комбінацій кількостей благ, мінімально достатніх для того, щоб обидва індивіди залишалися на тому самому рівні корисності.

2. Геометричне місце оптимальних за Парето станів розміщення у продуктивній коробці Еджуорта; сукупність точок дотику кривих байдужості двох індивідів.

3. Крива, що відображає максимальний обсяг благ, які можуть одночасно виготовлятися за наявних ресурсів ще у випадку застосування найкращих технологій, якщо припустити, що використовуються всі ресурси фірми.

4. Графічна побудова, яка дає змогу проаналізувати оптимальність розміщення двох обмежених за обсягом благ (ресурсів) між двома індивідами (фірмами).

5. Графік суми вартостей надлишкового попиту, який відображає ситуацію на всіх ринках.

Тема 15. Держава в мікроекономічній теорії: зовнішні ефекти та суспільні блага

Зміст теоретичної частини заняття

1. Зовнішні ефекти, їхній економічний зміст. Поняття про зовнішні ефекти. Позитивні зовнішні ефекти, їхня сутність, вплив на обсяг і ціну рівноваги, заходи з корегування (графічна інтерпретація). Негативні зовнішні ефекти їхня сутність, вплив на обсяг і ціну рівноваги, заходи з керування (графічна інтерпретація).
2. Суспільні та приватні витрати (вигоди). Корируючи податки та субсидії. Теорема Коуза – Стіглера.
3. Громадські блага і громадський вибір. Поняття громадських благ. Приватні та громадські блага. Попит на громадські блага й ефективний їхній обсяг.
4. Особливості формування попиту, пропозиції та ціни рівноваги. Забезпечення громадськими благами: можливість ринку та держави.
5. Економічна роль держави в ринковій економіці. Необхідність і причини втручання держави в економічні процеси за ринкових умов.
6. Теорія суспільного вибору: способи прийняття рішень і проблема ефективності.

Питання для самостійної роботи з подальшим обговоренням на практичних заняттях

1. Зовнішні ефекти: поняття.
2. Позитивні зовнішні ефекти, їхня сутність, вплив на обсяг і ціну рівноваги, заходи з корегування (графічна інтерпретація).
3. Негативні зовнішні ефекти їхня сутність, вплив на обсяг та ціну рівноваги, заходи щодо керування (графічна інтерпретація).
4. Адміністративне регулювання зовнішніх ефектів.
5. Податкове регулювання зовнішніх ефектів.
6. Приватні та громадські блага.
7. Аналоги ринкових механізмів.
8. Приватне вирішення проблеми зовнішніх ефектів.
9. «Трагедія общин».
10. Суспільні блага й ефективність.
11. Оптимізація суспільного вибору. Економічна оцінка суспільних проектів.

Практична частина заняття

Задача 1. На околиці мешкають дві родини. Попит першої родини на освітлення околиці $QD_1 = 10 - p$, а попит другої – $QD_2 = 10 - 2p$. Граничні витрати на виробництво електроенергії становлять 5 гр. од. Визначити: функцію попиту на освітлення околиці, суспільно оптимальний освітлення околиці.

*Задача 2. Встановіть відповідність у вигляді комбінації цифр і букв
Терміни:*

- А. Функція суспільного добробуту Бентама (класична утилітаристська).
- Б. Функція суспільного добробуту Ніцше.
- В. Функція суспільного добробуту Роулза (мінімаксна).
- Г. Функція суспільного добробуту Бергсона-Семюелсона (індивідуалістична).

Визначення:

1. $W = \sum_{i=1}^n a_i U_i (X)$
2. $W = \min \{ U_1 (X), \dots U_n (X) \}$
3. $W = W [U_1 (X_1), \dots , U_n (X_n)$
4. $W = \max \{ U_1 (X), \dots U_n (X) \}$
5. $W = \sum_{i=1}^n U_i (X) W$

Задача 3. Припустимо, що в економічній системі функціонують два ринки, попит і пропозиція на яких мають вигляд:

$$Q_{Da} = 5 - 2 P_a ; Q_{Sa} = P_a$$

$$Q_{Db} = 10 - 5P_b ; Q_{Sb} = 2 + 2P_b .$$

За якого співвідношення цін на перший і другий товар, встановиться загальна ринкова рівновага.

Задача 4. Виберіть літеру, яка відповідає правильному варіанту відповіді

А	Б	В	Г
якщо правильне тільки 1	якщо правильне тільки 2	якщо правильне тільки 3	якщо правильне тільки 4

Найменш соціально справедливий критерій суспільного добробуту:

1. Неша.
2. Роулза.
3. Ніцше – Гайдара.
4. Парето.

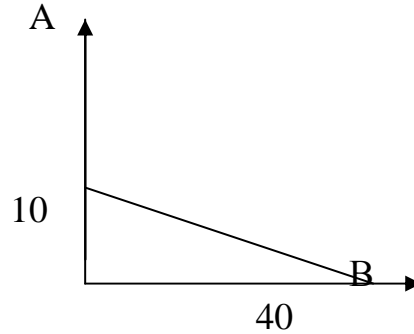
Задача 5. Неспроможність державної влади може бути наслідком:

- А. Нераціональної поведінки економічних суб'єктів;
- Б. Неефективного розподілу ресурсів суспільства за умови монополізації виробництва.;
- В. Існування галузей зі зростаючими витратами виробництва;
- Г. Лобіювання політичних рішень.

2. МАТЕРІАЛИ ДО САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

2.1. Типові задачі та їхнє розв'язання ЗМ 1. Основи мікроекономічного аналізу. Теорія поведінки споживача

Задача 1. Визначити ціни товарів А і В, скласти рівняння бюджетної лінії, якщо величина доходу $I = 100$ гр. од., а бюджетна лінія виглядає в таким чином:

Розв'язання

Загальний вигляд рівняння бюджетної лінії: $I = P_A \cdot A + P_B \cdot B$.

Після перетворень одержуємо: $B = I / P_B - (P_A / P_B) \cdot A$, де P_A і P_B – ціни товарів А та В; А й В – фізичні обсяги товарів.

Якщо купити максимум товарів А, то для покупки товарів В не залишиться коштів. Тому, наприклад, якщо $A = 40$, то $B = 0$.

Таким чином, $I = P_A \cdot A_{\max} + P_B \cdot 0 = P_A \cdot A_{\max}$, тобто $100 = P_A \cdot 40 \Rightarrow P_A = 2,5$ гр. од.

Якщо купити максимум товарів В, то для покупки товарів А не залишиться коштів. Тому, наприклад, якщо $B = 10$, то $A = 0$.

Таким чином, $I = P_A \cdot 0 + P_B \cdot B_{\max} = P_B \cdot B_{\max}$, тобто $100 = P_B \cdot 10 \Rightarrow P_B = 10$ гр. од.

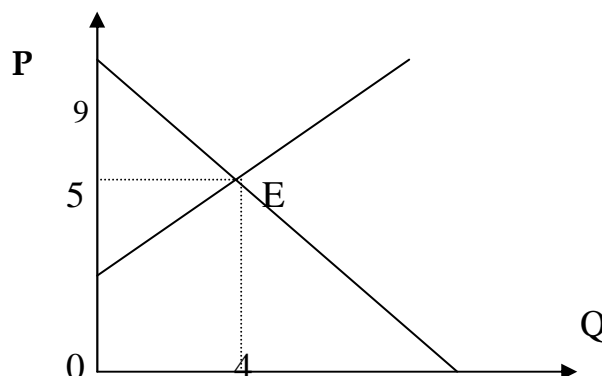
Рівняння бюджетної лінії:

$$B = I / P_B - (P_A / P_B) \cdot A = 100 : 10 - 2,5 : 10 \cdot A = 10 - 0,25 A.$$

Задача 2. Рівняння попиту: $Q_D = 9 - p$. Рівняння пропозиції: $Q_s = 2p - 6$. Графічно й аналітично визначити рівноважні ціну й обсягу.

Графічне розв'язання

В одній системі координат будуємо прямі попиту та пропозиції.

Таким чином, рівноважна ціна $P = 5$; рівноважний обсяг $Q = 4$.

Аналітичне розв'язання

При рівновазі величини попиту та пропозиції однакові, тобто $Q_D = Q_s$.

Прирівнюємо праві частини рівнянь:

$$9 - p = 2p - 6,$$

$$3p = 15,$$

$$p = 5 \text{ гр. од.} - \text{рівноважна ціна}$$

Після підстановки 5 в кожне з рівнянь одержуємо $Q = 4$ од. товару – рівноважний обсяг.

Задача 3. Рівняння попиту: $Q_D = 9 - p$. Рівняння пропозиції: $Q_s = 2p - 6$.

Визначити рівноважні ціну й обсяг, а також розміри дефіциту й надвиробництва при $p = 4$ гр. од.; $p = 6$ гр. од.

Розв'язання

При рівновазі величини попиту та пропозиції рівні, тобто $Q_D = Q_s$.

Дорівнюємо праві частини рівнянь:

$$9 - p = 2p - 6,$$

$$3p = 15,$$

$$p = 5 \text{ гр. од.} - \text{рівноважна ціна.}$$

Після підстановки 5 в кожне з рівнянь одержуємо $Q = 4$ од. товару – рівноважний обсяг.

Якщо $p = 4$ гр. од., тобто менше рівноважної величини 5 гр. од., то виникає дефіцит з перевагою величини попиту,

$$\text{тобто } \Delta Q = Q_D - Q_s = Q_D(4) - Q_s(4) = 5 - 2 = 3 \text{ од. товару.}$$

Якщо $p = 6$ гр. од., тобто більше рівноважної величини 5, то виникає надвиробництво з перевагою величини пропозиції, тобто

$$\Delta Q = Q_s - Q_D = Q_s(6) - Q_D(6) = 6 - 3 = 3 \text{ од. товару.}$$

Задача 4. Рівняння попиту: $Q_D = 9 - p$. Рівняння пропозиції: $Q_s = 2p - 6$.

Уводиться поштучний податок на продавця в розмірі 1,5 гр. од.

Визначити:

- 1) рівноважні ціну й обсяг до введення податку;
- 2) нові рівноважні ціну й обсяг після введення податку;
- 3) ціни бруто й нетто;
- 4) суми податкових надходжень у бюджет;
- 5) суми податкового тягара продавця й покупця.

Розв'язання

1) При рівновазі величини попиту та пропозиції однакові, тобто $Q_D = Q_s$.

Дорівнюємо праві частини рівнянь:

$$9 - p = 2p - 6,$$

$$3p = 15,$$

$$p = 5 \text{ гр. од.} - \text{рівноважна ціна.}$$

Після підстановки 5 в кожне з рівнянь одержуємо $Q = 4$ од. товару – рівноважний обсяг;

2) Уведення податку на продавця не впливає на рівняння попиту, але змінює рівняння пропозиції:

$$Q_s = 2(p - 1,5) - 6 = 9 - 2p,$$

$$9 - p = 9 - 2p,$$

$$3p = 18,$$

$$p = 6 \text{ гр. од.} - \text{нова рівноважна ціна,}$$

$$Q = 3 \text{ од. товару} - \text{новий рівноважний обсяг.}$$

3) Ціну брутто платить покупець продавцеві, тобто мова йде про нову рівноважну ціну $p = 6$ гр.од.; ціну нетто одержує продавець після сплати поштучного податку 1,5 гр. од., тобто ціна нетто рівна $6 - 1,5 = 4,5$ гр. од.;

4) якщо за одну продану одиницю товару продавець сплачує 1,5 грн. податку, то за 3 рівноважні штуки він забезпечує $1,5 \cdot 3 = 4,5$ гр. од. у вигляді податкових надходжень до бюджету.

5) Тягар (втрати) продавця: $\Delta \text{ продавця} = (5 - 4,5) \cdot 3 = 1,5$ гр. од..

6) Тягар (втрати) покупця: $\Delta \text{ покупця} = (6 - 5) \cdot 3 = 3$ гр. од.

Задача 5. Визначити величину ринкового попиту на товар трьома методами (табличним, графічним і аналітичним), якщо є такі рівняння:

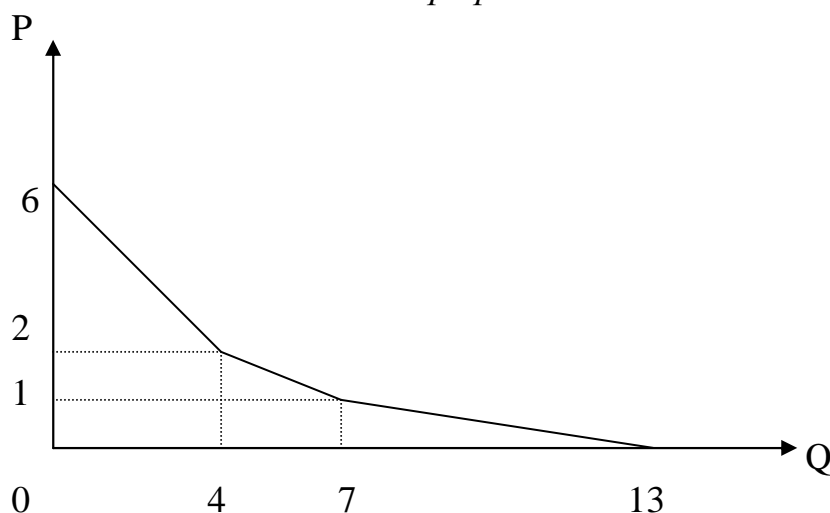
$$Q_A = 6 - p, \quad Q_B = 4 - 2p, \quad Q_C = 3 - 3p.$$

Розв'язання

Табличний метод

P	Q_A	Q_B	Q_C	$Q_D = Q_A + Q_B + Q_C$
6	0	0	0	0
2	4	0	0	4
1	5	2	0	7
0	6	4	3	13

Графічний метод

Аналітичний метод

$$Q_D = \begin{cases} 0, & \text{якщо } p \geq 6 \\ 6 - p, & \text{якщо } 2 \leq p < 6 \\ 10 - 3p, & \text{якщо } 1 \leq p < 2 \\ 13 - 6p, & \text{якщо } 0 \leq p < 1 \end{cases}$$

Якщо $p \geq 6$, то $Q_D = 0$.

Якщо $2 \leq p < 6$, то не дорівнює нулю тільки $Q_A = 6 - p$.

Якщо $1 \leq p < 2$, то не дорівнюють нулю

$$\left. \begin{array}{l} Q_A = 6 - p \\ Q_B = 4 - 2p \end{array} \right\}$$

Таким чином, $Q_A + Q_B = (6 - p) + (4 - 2p) = 10 - 3p$.

Якщо $0 \leq p < 1$, то не дорівнюють нулю

$$\left. \begin{array}{l} Q_A = 6 - p \\ Q_B = 4 - 2p \\ Q_C = 3 - 3p \end{array} \right\}$$

Таким чином, $Q_A + Q_B + Q_C = (6 - p) + (4 - 2p) + (3 - 3p) = 13 - 6p$.

Задача 6. Знайдіть і прокоментуйте коефіцієнт еластичності пропозиції, якщо рівняння пропозиції: $Q_S = 3p - 4$; $p = 2$.

Розв'язання

$$E_S = Q'(p) \cdot (p / Q_S) = 3 \cdot (2/2) = 3.$$

$$\text{Якщо } p = 2, \text{ то } Q_S = 3 \cdot 2 - 4 = 2.$$

У такий спосіб:

- 1) пропозиція еластично, оскільки $|E_S| > 1$;
- 2) зміна ціни на 1 % змінює величину пропозиції на 3 % в тому ж напрямку.

Задача 7. Знайдіть і прокоментуйте коефіцієнт еластичності попиту, якщо запропоновано такі дані:

P	Q_d
4	1
3	2

Розв'язання

$$E_D = \frac{Q_2 - Q_1}{Q_2 + Q_1} : \frac{P_2 - P_1}{P_2 + P_1} = \frac{2 - 1}{2 + 1} : \frac{3 - 4}{3 + 4} \approx -2,3.$$

Таким чином:

- 1) попит еластичний, оскільки $|E_D| > 1$;
- 2) зміна ціни на 1% змінює величину попиту на 2,3 % у протилежному напрямку.

Задача 8. Знайдіть і прокоментуйте коефіцієнт перехресної еластичності попиту, якщо запропоновано наступні дані:

P_a	Q_{db}
5	2
3	2

Розв'язання

$$E_D = \frac{Q_{DB2} - Q_{DB1}}{Q_{DB2} + Q_{DB1}} : \frac{P_{A2} - P_{A1}}{P_{A2} + P_{A1}} = \frac{3-2}{3+2} : \frac{3-5}{3+5} \approx -0,8.$$

Таким чином:

- 1) попит нееластичний, оскільки $|E_D| < 1$;
- 2) зміна ціни товару А на 1% змінює величину попиту на товар У на 0,8 % у протилежному напрямку;
- 3) якщо E_D має від'ємний знак, то мова йде про взаємозамінні товари.

Задача 9. Знайдіть і прокоментуйте коефіцієнт еластичності попиту за доходом, якщо рівняння попиту: $Q_D = 4 + 3 I$; $I = 2$.

Розв'язання

$$E_D = Q'(I) \cdot (I / Q_D) = 3 \cdot (2/10) = 0,6.$$

$$\text{Якщо } I = 2, \text{ то } Q_D = 4 + 3 \cdot 2 = 10.$$

Таким чином:

- 1) попит нееластичний, оскільки $|E_D| < 1$;
- 2) зміна ціни на 1 % змінює величину попиту на 0,6 % в тому ж напрямку;
- 3) якщо E_D має додатний знак, то мова йде про нормальні товари;
- 4) якщо $E_D < 1$, то досліджується товар першої необхідності.

ЗМ 2. Теорія підприємства: виробництво та витрати

Задача 1. Заповніть таблицю 2.1, визначивши відповідні показники.

Таблиця 2.1

Q	ТС	FC	VC	AFC	AVC	ATC	MC
0	20						
1	35						
2	47						
3	79						

Розв'язання

FC постійні за будь-якого обсягу, у тому числі при $Q = 0$ (FC завжди дорівнюють 20 гр. од.).

$VC = TC - FC$, тобто VC послідовно рівні: 0; 15; 27; 59.

$AFC = FC : Q$, тобто AFC послідовно рівні, починаючи з $Q = 1$: 20; 10; 6,7.

$AVC = VC : Q$, тобто AVC послідовно рівні, починаючи з $Q = 1$: 15; 13,5; 19,7.

$ATC = TC : Q = AFC + AVC$, тобто ATC послідовно рівні, починаючи з $Q = 1$: 35; 23,5; 26,4.

$MC = (TC : Q)$, тобто MC послідовно рівні, починаючи з $Q = 1$: 15; 12; 32.

Таким чином, заповнена таблиця виглядає так:

Q	ТС	FC	VC	AFC	AVC	ATC	MC
0	20	20	0	—	—	—	—
1	35	20	15	20	15	35	15
2	47	20	27	10	13,5	23,5	12
3	79	20	59	6,7	19,7	26,4	32

Зм 3. Теорія ринкових структур. Ринки ресурсів. Загальна рівновага і ефективність

Задача 1. Заповніть таблицю. Визначте оптимальний обсяг виробництва в умовах чистої конкуренції при ціні $p = 10$ гр. од. Який рівень цін змусить закрити фірму? Який рівень цін дозволяє мінімізувати збитки, але не закрити фірму?

Q	TC	FC	VC	AFC	AVC	ATC	MC	TR	MR	I
0	4									
1	8									
2	18									
3	39									

Розв'язання

FC постійні за будь-якого обсягу, у тому числі при $Q = 0$ (FC завжди дорівнюють 4).

$VC = TC - FC$, тобто VC послідовно рівні: 0; 4; 14; 35.

$AFC = FC : Q$, тобто AFC послідовно рівні, починаючи з $Q = 1$: 4; 2; 1,3.

$AVC = VC : Q$, тобто AVC послідовно рівні, починаючи з $Q = 1$: 4; 7; 11,7.

$ATC = TC : Q = AFC + AVC$, тобто ATC послідовно рівні, починаючи з $Q = 1$: 8; 9; 13.

$MC = (TC : Q)$, тобто MC послідовно рівні, починаючи з $Q = 1$: 4; 10; 21.

$TR = p \cdot Q$, тобто TR послідовно дорівнює: 0; 10; 20; 30.

$MR = (TR : Q) = p = 10$ при будь-якому значенні Q, починаючи з $Q = 1$.

$I = TR - TC$, тобто I послідовно дорівнює: -4; 2; 2; -9.

Таким чином, заповнена таблиця виглядає так:

Q	TC	FC	VC	AFC	AVC	ATC	MC	TR	MR	I
0	4	4	0	—	—	—	—	0	—	-4
1	8	4	4	4	4	8	4	10	10	2
2	18	4	14	2	7	9	10	20	10	2
3	39	4	35	1,3	11,7	13	21	30	10	-9

Оптимальний обсяг виробництва визначається двома методами:

1) при максимальному прибутку, $I_{\max} = 2$ при $Q = 1$; $Q = 2$;

2) при дотриманні рівності: $MR = MC$, тобто при $Q = 2$.

Висновок: обсяг виробництва оптимальний при $Q = 2$.

Для закриття фірми необхідна умова: $p < AVC_{\min}$, тобто $p < 4$.

Для мінімізації збитків, уникнення закриття фірми необхідна умова: $AVC_{\min} < p < ATC_{\min}$, тобто $4 < p < 8$.

Задача 2. Заповнити таблицю, визначити оптимальний обсяг виробництва в умовах чистої монополії.

Q	P	TC	ATC	MC	TR	MR	I
1	4	4					
2	3	5					
3	2	9					
4	1	16					

Розв'язання

$ATC = TC : Q$, тобто AFC послідовно рівні: 4; 2,5; 3; 4.

$MC = (TC : Q)$, тобто MC послідовно рівні, починаючи з $Q = 2$: 1; 4; 7.

$TR = p \cdot Q$, тобто TR послідовно дорівнює: 4; 6; 6; 4.

$MR = (TR : Q)$, тобто MR послідовно дорівнює, починаючи з $Q = 2$: 2; 0; -2.

$I = TR - TC$, тобто I послідовно дорівнює: 0; 1; -3; -12.

Таким чином, заповнена таблиця виглядає так:

Q	P	TC	ATC	MC	TR	MR	I
1	4	4	4	—	4	—	0
2	3	5	2,5	1	6	2	1
3	2	9	3	4	6	0	-3
4	1	16	4	7	4	-2	-12

Оптимальний обсяг виробництва визначається двома методами:

1) при максимальному прибутку, $I_{\max} = 1$ при $Q = 2$;

2) при дотриманні рівності: $MR = MC$.

3) Якщо $Q = 2$, то $MR > MC$, або $2 > 1$.

Якщо $Q = 3$, то $MR < MC$, або $0 < 4$, що не оптимально й вимагає зниження Q .

Висновок: обсяг виробництва оптимальний при $Q = 2$, коли $MR > MC$ і обидві граничні величини близькі за значенням.

Задача 3. На околиці мешкають дві родини. Попит першої родини на освітлення околиці $Q_{D1} = 10 - p$, а попит другої — $Q_{D2} = 10 - 2p$. Граничні витрати на виробництво електроенергії становлять 5 грошових одиниць.

Визначити: 1. Функцію попиту на освітлення околиці.

2. Суспільно оптимальний обсяг освітлення околиці.

Розв'язання

1. Функція попиту суспільного блага будується сумуванням індивідуальних попитів за вертикаллю й, відповідно, має наступний вигляд:

$$P_1 = 10 - Q; \quad P_2 = 5 - 0,5Q; \quad P_{1+2} = 15 - 1,5Q.$$

Звідси, $Q_D \text{ сусп.} = 10 - 0,67p$.

2. Суспільно оптимальний рівень освітлення околиці дорівнює при $p = 5$

$$Q = 10 - 0,67p = 10 - 0,67 \cdot 5 = 6,65.$$

Задача 4. Обмежена кількість ресурсів (капіталу — 50 одиниць, праці — 100 одиниць) розподіляється між виробництвом товарів А і В. Залежність випуску продуктів А від обсягу використання праці та капіталу задається виробничою функцією $Q_A = K^{0,5} L^{0,5}$, залежність випуску продукції В — $Q_B = K^{0,2} L^{0,8}$.

Побудуйте криву виробничих контрактів.

Розв'язання

$$MRTC_A = MRTC_B \Rightarrow \frac{MP_{La}}{MP_{Ka}} = \frac{MP_{Lb}}{MP_{Kb}} = \frac{0,5Ka^{0,5}}{La^{0,5}} : \frac{0,5La^{0,5}}{Ka^{0,5}} = \frac{0,8Kb^{0,2}}{Lb^{0,2}} : \frac{0,2Lb^{0,8}}{Kb^{0,8}} \Rightarrow$$

$$\Rightarrow \frac{K_a}{L_a} = \frac{4K_b}{L_b}$$

За умов обмеженості ресурсів: $K_b = 50 - K_a$; $L_b = 100 - L_a$

$$\frac{K_a}{L_a} = \frac{4K_b}{L_b} \Rightarrow \frac{K_a}{L_a} = \frac{4(50 - K_a)}{100 - L_a} \Rightarrow K_a = \frac{200L_a}{100 + 3L_a}$$

Припустимо: $L_a = 10; 20; 30; 40; 50; 60; 70; 80; 90 \Rightarrow$

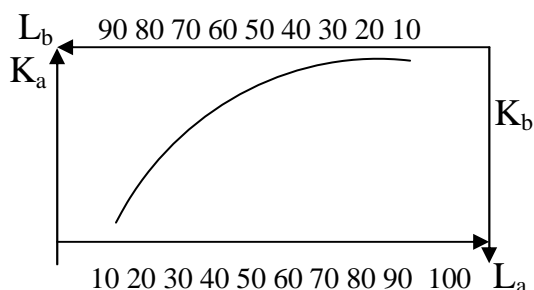
$K_a \approx 15,3; 25; 31,6; 36,4; 40; 42,9; 45,1; 47,1; 48,7$ од.;

Відповідно:

$L_b = 90; 80; 70; 60; 50; 40; 30; 20; 10 \Rightarrow$

$K_b \approx 34,7; 25; 18,4; 13,6; 10; 7,1; 4,9; 1,3$ од.

Побудуємо криву виробничих контрактів за визначеними точками.

2.2. Задачі для самостійної роботи студентів за змістовими модулями

ЗМ 1. Основи мікроекономічного аналізу.

Теорія поведінки споживача

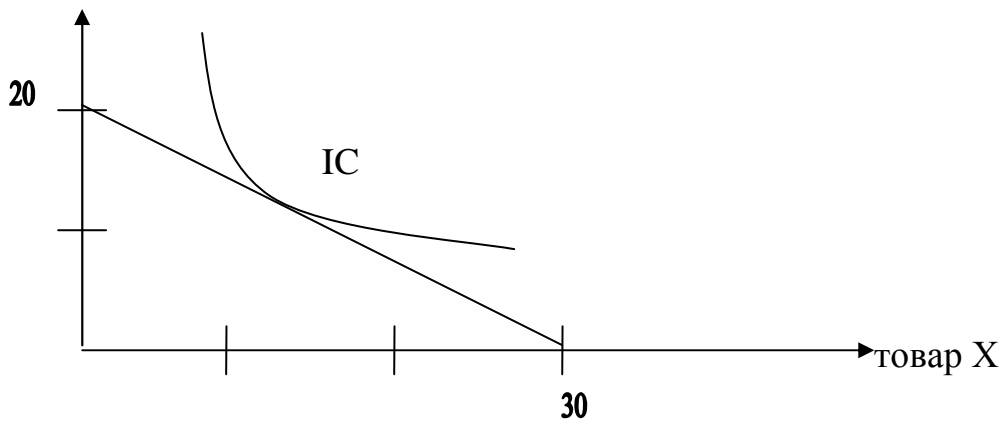
Задача 1. Припустимо, що споживач має фіксований дохід 28 гр. од. Він купує два товари (товар А та В), ціни яких відповідно $P_A = 2$ гр. од., $P_B = 4$ гр. од. Визначити рівноважний набір товарів А та В, використовуючи дані про граничну граничність товарів, які наведені в таблиці.

Одиниць товару А	1	2	3	4	5	6	7
MU_A (ютілей)	10	8	7	6	5	4	3
Одиниць товару В	1	2	3	4	5	6	7
MU_B (ютілей)	28	24	20	16	12	8	4

Задача 4. Намалуйте криву байдужості споживача, для якого товари А і В мають абсолютну комплементарність. Як збільшення доходу споживача за решти рівних умов змінить оптимум споживання?

Задача 3. На графіку подано криву байдужості й бюджетну лінію певного споживача. Визначити дохід споживача, якщо ціна товару Y становить 10 гр. од. Якою є ціна товару X? Як зміниться положення бюджетної лінії за $p_Y = 5$ гр. од. ? Записати рівняння двох бюджетних ліній, визначивши їх нахил.

товар Y

Задача 4. Дані таблиці характеризують криву байдужості споживача. Намалюйте цю криву, виходячи з того, що ціни товарів А і В становлять відповідно 1,5 і 1 гр. од., а споживач має намір витратити 24 гр. од. Додайте до графіка відповідну бюджетну лінію. У якій комбінації споживач придбає товари А і В, щоб оптимізувати їхнє споживання?

Одиниць товару А	16	12	8	4
Одиниць товару В	6	8	12	24

Задача 5. Функція корисності має вигляд: $U = 2 - x - y$.

1) Визначити рівновагу споживача, якщо ціна товару Х 1 гр. од., а товару У 4 гр.од.

2) Виходячи з дію ефекту доходу й ефекту заміщення, визначити зміни у споживанні, якщо ціна товару Х збільшилася до 4 гр. од.

Задача 6. Функція попиту $Q_D = 70 - 2p$, функція пропозиції $Q_S = 10 + p$, де Q_D – величина попиту, Q_S – величина пропозиції, p – ціна товару. Визначити точку рівноваги на ринку даного товару. Припустимо, що на цей товар уведено потоварний податок, який сплачує виробник, у розмірі 9 гр. од. Визначити рівноважний обсяг продажу, ціну брутто й нетто; розміри податків, які сплачують продавці й покупці.

Задача 7. Індивідуальний попит трьох споживачів задано аналітично: $Q_{D1} = 70 - 2p$; $Q_{D2} = 75 - 5p$; $Q_{D3} = 60 - 3p$. Визначити аналітично і графічно ринковий попит на ринку цього товару.

Задача 8. Крива попиту задана аналітично $Q_D = 600 - 2p$, де Q_D – величина попиту, p – ціна. Функція пропозиції має вигляд: $Q_S = 300 + 4p$, де Q_S – величина пропозиції, p – ціна. Аналітично і графічно визначити рівноважну ціну й обсяг продажу. Припустимо, що гранична ціна цього товару – 10 гр. од., проаналізуйте ситуацію на ринку цього товару.

Задача 9. Функція попиту має вигляд: $Q_D = 2100 - 3p$. За якої ціни цінова еластичність попиту (E_D) дорівнюватиме (-0.75)? Q_D – величина попиту; p – ціна товару.

Задача 10. Еластичність попиту за ціною дорівнює 0.25, за доходом – 0,6.

У майбутньому передбачається збільшення доходів на 5 %, загальний рівень цін залишиться незмінним. На скільки зміниться попит на цей товар, якщо ціна товару зменшиться на 8 %?

Задача 11. Функція попиту населення на цей товар: $Q_D = 200 - 0,5 p$, функція пропозиції – $Q_S = 2p - 50$, де Q_S – величина попиту, Q_S – обсяг пропозиції, p – ціна товару. Визначити рівноважну ціну та рівноважний обсяг продажу. Припустимо, що цей товар субсидується з бюджету. За кожен проданий одиницю товару виробник отримає 10 гр. од. з бюджету. Визначити ціну (брутто, нетто), обсяг продажу, загальну суму субсидій.

Задача 12. Визначити коефіцієнт перехресної еластичності попиту, використавши дані таблиці.

Варіанти	Ціна товару А (гр. од.)	Попит на товар В (шт.)
1	56	125
	64	100
2	110	4000
	112	8000
3	7	830
	21	990

Задача 13. Звернемо увагу на рядки українського поета 19 ст. Л. Боровиковського:

«Голодний серед степу знайшов мішок з грошима.

Узяв та й кинув геть: «Я думав – з сухарями».

Що можна сказати про MRS грошей і сухарів у цій ситуації? Чи можливо побудувати карту байдужості грошей і сухарів? Яка аксіома порядкового підходу тут порушена?

Задача 14. Нам відомий парадокс А. Сміта «алмаз-вода». Поет Є. Євтушенко в поетичній формі описав парадокс «алмаз-пиво»:

«Алмазники

толкнутся в мирненском продмаге – пиво выкинули!

Нет разницы,

Копать картошку или брильянты – по привычке!

Но уважают глубоко

мужья холодное пиво,

а здесь найти алмазы более легко».

У чому полягає мікроекономічний зміст парадоксу Є. Євтушенка? Відобразіть цю ситуацію графічно.

ЗМ 2. Теорія підприємства: виробництво та витрати

Задача 1. Постійні витрати фірми складають 60 гр. од., змінні наведено в таблиці. Визначити загальні, середні (постійні, змінні, загальні) і граничні

витрати. Проаналізуйте графіки постійних, змінних і граничних витрат.

Обсяг виробництва, од.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Змінні витрати, гр.од.	45	85	120	150	185	225	270	325	390	465

Задача 2. Виробнича функція фірми має вигляд: $Q = 100 KL$, де Q – обсяг виробництва, K – витрати капіталу, L – витрати праці.

Якщо ціна праці дорівнює 30 гр. од., а капіталу 120 гр. од., то чому дорівнюватимуть середні витрати виробництва при обсязі випуску 100 одиниць, 300 одиниць?

Задача 3. За наведеними в таблиці даними обчисліть ринкову ціну, сукупні, змінні й загальні середні витрати. Визначте, що має робити фірма: збільшити, чи зменшити випуск продукції, чи припинити виробництво?

P	Q	TR	TC	FC	VC	ATC	AVC	MC
	1000	5000		1500			5,5	5,0

Задача 5. Постійні витрати фірми складають 50 гр. од., змінні наведено в таблиці. Визначити загальні, середні (постійні, змінні, загальні) і граничні витрати. Проаналізуйте графіки постійних, змінних і граничних витрат.

Обсяг виробництва, од.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Змінні витрати, гр. од.	40	80	100	120	160	220	280	340	425	485

Задача 6. Функція загальних витрат у короткостроковому періоді має вигляд: $TC = Q^2 - 8Q + 24Q + 6$. Визначити функції граничних і середніх витрат.

Задача 7. Фірма використовує у виробничому процесі працю й капітал. Ціна одиниці праці $P_L = 50$ гр. од., а ціна одиниці капіталу $P_K = 100$ гр. од. У таблиці наведено показники виробничого процесу й динаміку K , L , TP .

Визначити: VC , FC , TC , AFC , AVC , ATC та MC цього виробничого процесу.

Задача 8. Власник фірми сплатив найманим робітникам 50 тис. гр. од. Плата відсотків за кредит склала 100 тис. гр. од.; амортизаційні відрахування – 50 тис. гр. од.; витрати на сировину, опалення, освітлення, ремонт і т. п. – 30 тис. гр. од. Сукупний дохід фірми склав 300 тис. гр. од. Якщо б власник фірми сам улаштувався на посаду управляючого іншою фірмою, то одержував би там заробітну плату 60 тис. гр. од. Від вкладень свого капіталу в інше підприємство він міг би одержувати 20 тис. гр. од. Визначити бухгалтерські витрати, економічні витрати, бухгалтерський прибуток, економічний прибуток. На основі отриманих показників визначте, чи треба власникові продовжувати свою справу?

ЗМ 3. Теорія ринкових структур. Ринки ресурсів. Загальна рівновага й ефективність

Задача 1. Фірма монополізувала виробництво певного товару. Функція її загальних витрат має вигляд: $TC = 50 + Q^2$, тобто постійні витрати фірми 50 грн., а змінні – Q^2 (Q – обсяг виробництва). Попит на продукцію фірми-монополіста задано функційно $p = 40 - Q$. Визначити, яку кількість товару буде виробляти фірма-монополіст, щоб максимізувати свій прибуток.

Задача 2. Фірма випускає товар в умовах чистої монополії. Функція попиту на цей товар має вигляд $Q_D = 152 - 0,5p$. Функція загальних витрат фірми: $TC = 500 + 4Q + 8Q^2$, де Q – обсяг виробництва; p – ціна товару. Визначити точку рівноваги фірми – монополіста й розмір її прибутку.

Задача 3. Функція загальних витрат фірми, яка працює в умовах досконалої конкуренції, має вигляд $TC = 0,1Q^2 + 15Q + 10$. Ринкова ціна становить 25 гр. од. Визначити точку рівноваги фірми-монополіста та максимальний прибуток.

Задача 4. Порівняйте значення індекса Лінда для:

а) двох провідних фірм у галузі, якщо їхні частки становлять $K_1 = 40\%$, $K_2 = 45\%$;

б) для трьох провідних фірм у галузі, якщо їхні частки становлять $K_1 = 30\%$, $K_2 = 20\%$, $K_3 = 10\%$.

Задача 5. Фірма-монополіст має криву сукупного виторгу: $TR = 100Q - Q^2$ і криву граничних витрат: $MC = 10 + Q$.

Визначити:

а) оптимальний обсяг виробництва та ціну, за якою товар буде проданий, якщо фірма функціонує як проста монополія;

б) оптимальний обсяг виробництва та ціну продукції за умови, що уряд прийняв рішення про демонополізацію й галузь стала досконало конкурентною.

Задача 6. Функція валових витрат монополістичного конкурента має вигляд $TC = 200 + 30Q$. Функція попиту на продукцію фірми описується рівнянням $P = 60 - 0,2Q$. Визначити оптимальний обсяг виробництва продукції та ціну, за яких монополістичний конкурент зможе отримати максимальний прибуток.

Задача 7. Дуополісти Курно стикаються з кривою ринкового попиту $P = 40 - 2Q$, де Q – ринковий попит. Кожен може виготовляти продукцію за умови граничних витрат, що дорівнюють 20 гр. од. Зобразіть графічно функції реакції дуополістів і визначте рівноважну ціну й обсяг випуску.

Задача 8. Фірма наймає робітників і виробляє продукцію в умовах досконалої конкуренції. Заповніть таблицю та побудуйте криву попиту на працю в умовах досконалої конкуренції. Ціна одиниці продукції фірми складає 5 гр. од. Скільки робітників доцільно залучати, якщо заробітна плата становить 20 гр. од.?

Задача 9. Фірма використовує 10 одиниць ресурсу А і виробляє 150 одиниць товару, а коли наймає 11-ту одиницю ресурсу, то обсяг виробництва збільшується до 160 одиниць. Ціна одиниці ресурсу – 100 гр. од. Чому дорівнює граничний виторг від граничного продукту, якщо $MR = 50$ гр. од.?

Задача 10. У галузі діють дві фірми, граничні витрати яких однакові й дорівнюють нулю. Попит на продукцію галузі описується рівнянням:

$$P = 100 - Q.$$

Визначити:

- а) обсяг виробництва за умов, що галузь є конкурентною;
- б) обсяг виробництва за умов, що фірми об'єднуються в картель.

Задача 11. На околиці мешкають три родини. Попит першої родини на освітлення околиці $Q_{D1} = 10 - p$, попит другої – $Q_{D2} = 10 - 2p$, а третьої – $Q_{D3} = 10 - 3p$. Граничні витрати на виробництво електроенергії становлять 5 грошових одиниць. Визначити функцію попиту на освітлення околиці; суспільно оптимальний обсяг освітлення околиці.

Задача 12. На розгляд комітету з проблем екології послідовно були подані чотири природоохоронних проекти: А, Б, В, Г. При цьому суспільні витрати, пов'язані з реалізацією кожного з них, перевищували витрати попередніх. Використавши дані таблиці, визначте й обґрунтуйте, який із поданих проектів доцільно реалізувати.

Проект	Сукупні суспільні витрати	Сукупні суспільні вигоди
А	5	7
Б	9	13
В	14	18
Г	20	21

Задача 13. Капітал. Ціна одиниці праці становить 8 гр. од. / год., а ціна одиниці капіталу – 12 гр. од. / год. За певного рівня випуску граничний продукт праці становить 40 одиниць, а граничний продукт капіталу – 60 одиниць.

L	TP	MP	TR	MRP
1	30	30		
2		26		
3			380	
4				70
5				
6	106	6		
7	110			
8				5

Визначте, чи мінімізує фірма свої сукупні виробничі витрати, чи їй потрібно змінити співвідношення ресурсів?

Задача 14. Готовність мешканців трьох будинків платити за озеленення двору (посадка дерев) виражається наступними функціями попиту: $P_1 = 70 - Q$;

$P_2 = 50 - Q$; $P_3 = 30 - Q$, де P – максимальна сума грошей, яку мешканці готові заплатити за i -дерево відповідно першого, другого і третього будинків. Витрати на посадку одного дерева мають вигляд $TC = 2Q + 0,5Q^2$

Визначити:

а) кількість дерев, що відповідає оптимуму Парето й відповідні граничні витрати. Зобразити ситуацію графічно;

б) скільки дерев буде посаджено, якщо ціна за дерево встановлена на рівні граничних витрат;

в) скільки дерев буде посаджено, якщо ціна за дерево встановлена на рівні середніх витрат.

Задача 15. На розгляд комітету з проблем екології послідовно були подані чотири природоохоронних проекти: А, Б, В, Г. При цьому суспільні витрати, пов'язані з реалізацією кожного з них, перевищували витрати попередніх. Використавши дані таблиці, визначте й обґрунтуйте, який із поданих проектів доцільно реалізувати.

Проект	Сукупні суспільні витрати	Сукупні суспільні вигоди
А	5	7
Б	9	13
В	14	18
Г	20	21

2.3. Тестові завдання.

Характеристика основних типів тестових завдань: принципи побудови й оцінювання

ЗМ 1. Основи мікроекономічного аналізу. Теорія поведінки споживача

I. Чи правильні наступні твердження?

1. Щоб теорія мала практичне застосування, вона має підтверджуватись в кожному певному випадку.

А. Так.

Б. Ні.

2. Нормативна економіка орієнтована на аналіз питання «як має бути», а не на констатацію «як є».

А. Так.

Б. Ні.

3. Криві байдужості ніколи не перетинаються.

А. Так.

Б. Ні.

4. Гранична корисність – це зміна загальної корисності, викликана споживанням додаткової одиниці блага.

А. Так.

Б. Ні.

5. Нахил кривої байдужості вимірює відносну граничну корисність двох товарів.

А. Так.

Б. Ні.

6. Нахил бюджетної лінії залежить від співвідношення цін двох товарів.
А. Так. Б. Ні.
7. Ефект заміни при зростанні ціни на товар призводить до зменшення попиту на цей товар.
А. Так. Б. Ні.
8. Лінія «дохід – споживання» нахилена догори праворуч, якщо обидва товари є нормальними.
А. Так. Б. Ні.
9. Загальна корисність збільшується при зростанні рівня споживання.
А. Так. Б. Ні.
10. Бюджетна лінія зсувається праворуч і займає положення, паралельне вихідному, якщо дохід споживача зростає.
А. Так. Б. Ні.
11. Крива попиту при збільшенні ціни товару зсувається ліворуч.
А. Так. Б. Ні.
12. Зсув кривої пропозиції праворуч означає, що виробники пропонують більшу кількість продукту за кожним рівнем цін.
А. Так. Б. Ні.
13. Точка одиничної еластичності попиту знаходиться на середині лінії попиту.
А. Так. Б. Ні.
14. Крива абсолютно нееластичного попиту є вертикальною.
А. Так. Б. Ні.
15. Чим менше замінників має продукт, тим більш еластичним є попит на нього.
А. Так. Б. Ні.
16. Крива попиту показує, що при зниженні ціни обсяг попиту зростає.
А. Так. Б. Ні.

II. Оберіть правильну відповідь

1. Загальна корисність зростає тільки в разі, якщо гранична корисність:

- а) зменшується;
- б) збільшується;
- в) є величиною позитивною;
- г) збільшується низькими темпами.

2. Нахил бюджетної лінії відображає:

- а) кількість одного блага, яку споживач згоден поміняти на таку ж кількість іншого блага, щоб залишитися на тому ж рівні добробуту;
- б) межі можливого споживання двох благ за певних цін на них;
- в) співвідношення цін двох благ;
- г) підвищення граничної норми заміщення одного блага іншим.

3. Для товару Гіффена:

- а) ефект заміщення більший за ефект доходу;

- б) ефект заміщення менший за ефект доходу;
- в) обсяг споживання зростає зі збільшенням доходу;
- г) лінія попиту має від'ємний нахил.

4. Збільшення доходу споживача графічно відображається у:

- а) зміні нахилу бюджетної лінії;
- б) паралельному зсуві бюджетної лінії праворуч;
- в) паралельному зсуві бюджетної лінії ліворуч;
- г) зменшенні нахилу бюджетної лінії;
- г) збільшенні нахилу бюджетної лінії.

5. Положення та нахил кривої байдужості для певного споживача пояснюється:

- а) його перевагами й розміром доходу;
- б) тільки цінами товарів, що він купує;
- в) перевагами, розміром доходу та цінами товарів, що він купує;
- г) перевагами споживача;
- г) цінами товарів, що він купує.

6. Закон пропозиції, якщо ціни зростають, а інші умови не змінюються, виявляється:

- а) у зростанні пропозиції;
- б) у зниженні пропозиції;
- в) у зростанні обсягу пропозиції;
- г) у зниженні обсягу пропозиції.

7. Еластичність попиту за доходом залежить від:

- а) ціни товару;
- б) смаків споживача;
- в) рівня грошового доходу споживача;
- г) пропозиції певного товару.

8. Коефіцієнт цінової еластичності попиту показує:

- а) реакцію покупця на зміну ціни;
- б) ступінь зміщення кривої попиту внаслідок зміни доходів;
- в) нахил кривої попиту;
- г) реакцію споживача на зміну цін товарів-субститутів.

9. Якщо коефіцієнт перехресної еластичності попиту за ціною більше ніж нуль, то товари є:

- а) субститутами;
- б) комплементарними;
- в) незалежними;
- г) нормальними.

III. Встановіть відповідність у вигляді комбінації цифр і букв

1.

Терміни:

- а) корисність;
- б) крива байдужості;
- в) норма заміщення;

- г) карта байдужості;
- г) набір байдужості;
- д) рівновага споживача.

Визначення:

- 1) стан споживача, за якого він купує товари за певними цінами в такому обсязі, що витрачає весь дохід і максимізує корисність;
- 2) здатність блага задовольняти потребу;
- 3) крива, що відображає набори двох товарів, які мають однакову корисність;
- 4) набір варіантів споживчого вибору, кожний з яких має однакову корисність;
- 5) крива, що з'єднує всі точки споживчої рівноваги, при зміні цін, на карті байдужості;
- 6) співвідношення, за якого одне благо можна замінити іншим без зміни рівня корисності для споживача;
- 7) сукупність кривих байдужості, кожна з яких показує різні рівні корисності.

2.

Терміни:

- а) Рівняння бюджетної лінії.
- б) Умова рівноваги споживача.
- в) Величина, що характеризує нахил кривої байдужості.
- г) Величина, що визначає нахил бюджетної лінії.
- г) Зважена корисність.

Визначення:

- 1) – $P_y : P_x$;
- 2) $M = P_x \cdot X + P_y \cdot Y$;
- 3) $MU_a / P_a = MU_b / P_b = \dots = MU_n / P_n$;
- 4) $MPS = - \Delta Y / \Delta X$;
- 5) $MU_a : P_a$.

3.

Терміни:

- а) крива «ціна – споживання»;
- б) ефект заміни;
- в) ефект доходу;
- г) крива «дохід – споживання»;
- г) крива Енгеля.

Визначення:

- 1) тільки ті зміни у споживанні, які викликані виключно змінами відносної ціни товару при незмінному реальному доході, тобто при збереженні споживачем рівня корисності цього набору благ;
- 2) крива, яка з'єднує всі точки рівноваги на карті байдужості зі

збільшенням доходу;

3) тільки ті зміни у споживанні, які викликані виключно змінами реального доходу за незмінності відносних цін товару;

4) графічна залежність витрат споживача на будь-яке благо або групу благ від його доходу;

5) крива, яка є основою побудови кривої попиту.

4.

Терміни:

а) товари-субститути;

б) комплементарні товари;

в) зміна попиту;

г) зміна обсягу попиту;

г) зміна пропозиції;

д) зміна обсягу пропозиції.

Визначення:

1) зміна кількості товару, яку виробники спроможні й бажають продати і яка викликана зміною цін на даний товар;

2) товари, для яких зростання ціни одного приводить до падіння попиту на інший;

3) зміна кількості товару, яку бажають і мають змогу придбати споживачі та яка пов'язана з дією нецінового фактору;

4) товари, для яких зростання ціни одного призводить до росту попиту на інший;

5) зміна кількості товару, яку виробники спроможні й бажають продати і яка пов'язана з дією нецінового фактору;

6) зміна кількості товару, яку споживачі спроможні й бажають придбати та яка зумовлена зміною ціни товару.

IV. Виберіть літеру, що відповідає правильному варіанту відповіді

1.

А	Б	В	Г
якщо правильні тільки 1 і 4	якщо правильні тільки 2 і 3	якщо правильні тільки 6 і 7	якщо правильні усі, крім 5

Порушити ринкову рівновагу на ринку певного товару може:

1) встановлення фіксованої ціни товару, яка вища за рівноважну;

2) введення потоварного податку;

3) субсидування виробника;

4) встановлення фіксованої ціни товару, яка нижча за рівноважну;

5) якщо попит дорівнює пропозиції;

6) якщо знижуються ціни на ресурси;

7) якщо обсяг попиту перевищує обсяг пропозиції.

2.

А	Б	В	Г
якщо правильне тільки 1	якщо правильні тільки 2 і 4	якщо правильне тільки 3	якщо правильні всі, крім 7

До факторів, що впливають на ступінь еластичності попиту за ціною, належать:

- 1) наявність у товару замінників;
- 2) фактор часу;
- 3) дохід споживача;
- 4) час випуску товару;
- 5) вид товару;
- 6) питома вага видатків на цей товар у доході споживача;
- 7) масштабність фактору виробництва;
- 8) ефект приєднання до більшості.

V. Установіть правильну послідовність, подавши нумерацію цифрами

1. Закон пропозиції – це...

- ...що виявляє...
- ...за інших рівних умов...
- ...пряму залежність між...
- ...обсягом виробництва...
- ...корінна властивість пропозиції...
- ...ціною товару...
- ...та...

2. Еластичність попиту – це...

- ...будь-якого...
- ...попиту...
- ...ступінь реакції...
- ...величини...
- ...на зміну...

VI. Тест-задачі

1. Припустимо, що споживач 8 гр. од. свого доходу використовує на купівлю товарів А і В, ціни яких відповідно становлять 1 гр. од. та 2 гр. од.

Яка з поданих комбінацій товарів перебуває на бюджетній лінії ?

- а) 8 А і 1 В;
- б) 7 А і 1 В;
- в) 6 А і 6 В;
- г) 5 А і 6 В;
- г) 4 А і 4 В.

2. Споживач витрачає 20 гр. од. свого доходу на купівлю товарів А і В:

	Ціна товару	Кількість одиниць товару	TU	MU
Товар А	70	20	500	30
Товар В	50	12	1000	20

Щоб отримати максимальне задоволення споживач має:

- а) купувати менше товару А і більше товару В;
- б) купувати задану кількість товару А і більше товару В;
- в) купувати більше товару А і менше товару В;

- г) купувати більше товару А і задану кількість товару В;
- г) не змінювати структуру покупок, тому що вона є найкращою.

3. Ціна товару Х становить 1,5 гр. од., а товару У – 1 гр. од. Якщо споживач оцінює граничну корисність товару У в 30 ютилів і має бажання максимізувати задоволення від купівлі товарів Х та У, то він має прийняти граничну корисність товару Х за:

- а) 15 ютилів;
- б) 20 ютилів;
- в) 45 ютилів;
- г) 75 ютилів;
- г) в умовах немає достатньої інформації для відповіді на питання.

4. Ціна товару Х становить 1,5 гр. од., а товару У 1 гр. од. Якщо споживач оцінює граничну корисність товару У в 30 ютилів і має бажання максимізувати задоволення від купівлі товарів Х та У, то він повинен прийняти граничну корисність товару Х за:

- а) 15 ютилів
- б) 20 ютилів
- в) 45 ютилів
- г) В умовах немає достатньої інформації для відповіді на запитання.

5. Функції попиту і пропозиції мають вигляд: $Q_D = 3000 - 1,5 p$; $Q_s = 3,5p - 600$.

Рівноважна ціна дорівнює:	Рівноважний обсяг продажу дорівнює:
а) 700 грошових одиниць;	а) 1850 одиниць товару;
б) 650 грошових одиниць;	б) 1675 одиниць товару;
в) 600 грошових одиниць;	в) 1500 одиниць товару;
г) 550 грошових одиниць;	г) 1325 одиниць товару;
г) 500 грошових одиниць;	г) 1150 одиниць товару.

6. Якщо товарний податок становить 0,2 гр. од., а обсяг виробництва – 750 тис. одиниць, то величина податкових надходжень становить:

- а) 375 тис. гр. од.;
- б) 150 тис. гр. од.;
- в) 75 тис. гр. од.;
- г) 37,5 тис. гр. од..

VII. Графічні тестові завдання

- 1.** Намалюйте криву байдужості та карту байдужості.
- 2.** Намалюйте графіки граничної та загальної корисності корисності.
- 3.** На графіку попиту показати:
 - а) зміни величини попиту, обумовлені зростанням (зменшенням) цін;
 - б) зміни в попиті, обумовлені зменшенням (збільшенням) доходу споживача;
 - в) зміни в попиті, обумовлені ростом (падінням) цін на товари-субститути;

г) зміни в попиті, обумовлені зниженням (зростанням) цін комплементарних товарів.

4. Покажіть графічно наступні ступені еластичності попиту за ціною:

- а) абсолютно нееластичний попит;
- б) нееластичний попит;
- в) одинична еластичність;
- г) еластичний попит;
- г) абсолютно еластичний.

VIII. Заповніть пропуски у визначеннях необхідними словами й формулами

1. Крива Енгеля – це графічне відображення залежності _____ споживача на будь-яке благо або групу благ від _____.

2. Надлишок споживача – це виграш споживача при купівлі, обумовлений перевищенням _____ одиниць товару, що купується над _____.

3. Товари Гіффена – це товари _____ гатунку, які займають _____ місце в бюджеті споживача і які мають криву попиту з _____ нахилом ; для цих товарів ефект _____ від зміни ціни переважає дію ефекту _____.

4. Нормальний товар – це товар, попит на який _____ при зростанні споживчих _____.

5. Наведіть формулу рівняння бюджетної лінії, якщо задано ціни товарів X і Y _____.

6. Закон попиту – це корінна _____ попиту, що виявляє _____ залежність між _____ товару і _____ попиту на товар, за інших рівних _____.

7. Дією яких факторів викликане переміщення від однієї точки на кривій попиту до іншої _____. Причиною такого переміщення є _____ . Як наслідок _____ пропозиції.

8. Зміщення кривої пропозиції догори ліворуч викликано дією _____ факторів. Наведіть приклади цих факторів (що найменше чотири) _____ , _____ , _____ , _____.

Як наслідок дії цих факторів _____ .

9. За якою формулою визначається коефіцієнт еластичності попиту за ціною, якщо задано функцію попиту _____ ?

10. Запишіть формулу перехресного коефіцієнту еластичності попиту.

_____.

ЗМ 2. Теорія підприємства: виробництво та витрати

I. Чи правильні наступні твердження?

1. Економічний прибуток становить неявні витрати.

А. Так.

Б. Ні.

2. Чим більше обсяг виробництва на фірмі, тим менше загальні постійні витрати.

А. Так.

Б. Ні.

3. Граничний продукт досягає максимуму, коли граничні витрати мінімальні.

А. Так.

Б. Ні.

4. За допомогою функції витрат вирішують тільки завдання мінімізації витрат.

А. Так.

Б. Ні.

II. Оберіть правильну відповідь

1. Якщо гранична продуктивність зростає, ефект масштабу:

а) збільшується;

б) зменшується;

в) залишається постійним;

г) правильної відповіді нема.

2. При зростанні обсягів виробництва ізокванта пересуватимуться:

а) вгору праворуч;

б) вниз праворуч;

в) вгору ліворуч;

г) вниз ліворуч.

3. Ізокванта ілюструє:

а) криву загального обсягу продукту;

б) виробничу функцію;

в) різні обсяги продукту, які можна виробити за заданих кількостях ресурсів;

г) криву середнього продукту;

г) суму змінних витрат.

4. Постійні витрати фірми – це:

а) видатки на ресурси за цінами, які діяли на момент їхнього придбання;

б) мінімальні витрати виробництва будь якого обсягу продукції за найбільш сприятливих умов виробництва;

в) витрати, які має фірма навіть у тому випадку, коли продукція не виробляється;

г) неявні витрати;

г) жодна з відповідей не є вірною.

5. Теорії виробництва та споживання є:

а) доповнюючи ми одна одну;

- б) замінюючими одна одну;
- в) симетричними відносно одна одної;
- г) вивчають один об'єкт із різних боків.

III. Установіть відповідність у вигляді комбінації цифр і букв

1.

Терміни:

- а) незмінний ефект масштабу виробництва;
- б) карта ізоквант;
- в) від'ємний ефект масштабу виробництва;
- г) оптимальна лінія зростання;
- г) позитивний ефект масштабу.

Визначення:

- 1) сукупність ізоквант, кожна з яких указує на максимально можливі обсяги випуску;
- 2) лінія, що визначає довгостроковий шлях розширення фірми і яка проходить через точки дотику ізокост і відповідних ізоквант;
- 3) ситуація, за якої зростання обсягу виробництва на фірмі відстає від зростання витрат ресурсів;
- 4) ситуація, за якої зростання обсягу виробництва у фірми відповідає зростанню витрат ресурсів;
- 5) ситуація, за якої обсяг виробництва фірми зростає скоріше, ніж використані ресурси;
- б) залежність між кількістю використаних ресурсів і максимально можливим випуском продукції.

IV. Виберіть літеру, яка відповідає правильному варіанту відповіді

1.

А	Б	В	Г
якщо правильні тільки 1, 2 і 3	якщо правильні тільки 1 і 2	якщо правильні тільки 2 і 3	якщо правильні всі варіанти

За яких умов діє закон спадної продуктивності фактора виробництва?

- 1) інші фактори виробництва залишаються постійними;
- 2) рівень технології виробництва не змінюється;
- 3) усі одиниці змінного фактора є однорідними.

2.

А	Б	В	Г
якщо правильні тільки 1, 2, 3 і 4	якщо правильні тільки 6 і 7	якщо правильні тільки 1 і 8	якщо правильні всі, крім 5

Які види витрат враховує фірма, визначаючи економічний прибуток?

- 1) явні витрати;
- 2) середні витрати;
- 3) загальні витрати;

- 4) граничні витрати;
- 5) альтернативні витрати;
- 6) постійні витрати;
- 7) змінні витрати;
- 8) неявні витрати.

V. Установіть правильну послідовність, подавши нумерацію цифрами

1. Виробнича функція – це...

- ...витрат ресурсів...
- ...кількості продукту...
- ...фірма...
- ...залежність...
- ...яку може...
- ...від обсягів...
- ...виробити...

2. Ізокоста –це...

- ...витрати...
- ...труда...
- ...відображує...
- ...за яких...
- ...і капіталу,...
- ...лінія, яка...
- ...витрати...
- ...залишаються незмінними...
- ...виробництва...

VI. Тест-задачі

1. У короткостроковому періоді фірма виробляє 500 одиниць продукції. Якщо середні змінні витрати становлять 2 гр. од., а середні постійні – 0,5 гр. од., то загальні витрати становлять:

- а) 2,5 гр. од.;
- б) 1250 гр. од.;
- в) 750 гр. од.;
- г) 1100 гр. од.;
- г) неможливо визначити за наявних даних.

2. Якщо фірма збільшує витрати на ресурс на 10 %, а обсяг виробництва зростає при цьому на 15 %, то в цьому випадку:

- а) має місце негативний ефект масштабу;
- б) має місце позитивний ефект масштабу;
- в) діє закон спадної продуктивності;
- г) крива LATC зсувається догори;
- г) фірма отримує максимальний прибуток.

3. Якщо випуск продукції збільшився з 1000 до 1200 одиниць при зростанні зайнятості на 25 %, витрат робочого часу на 25 % та зниженні ціни на 25 %, то продуктивність праці в натуральних одиницях:

- а) збільшилася на 60 %;
- б) збільшилася на 28 %;
- в) збільшилася на 2 %;
- г) не змінилася.

VII. Графічні тестові завдання

1. Побудуйте графік рівноваги виробника.
2. Побудуйте графік короткострокових витрат.
3. Побудуйте графік довгострокових витрат.

VIII. Виберіть правильну відповідь за наведеною нижче схемою

1.

Відповідь	Твердження 1	Твердження 2	Зв'язок
А	правильне	правильне	правильний
Б	правильне	неправильне	правильний
В	правильне	неправильне	неправильне
Д	неправильне	неправильне	правильний
Г	неправильне	неправильне	неправильне

Умовою рівноваги виробника є рівняння:

$MP_L / MP_K = P_L / P_K$, або $MP_L / P_L = MP_K / P_K$, тому що виробництво певного обсягу виробництва з мінімальними витратами потребує, щоб використані ресурси мали однакову величину граничного продукту на одиницю вартості ресурсу.

IX. Заповніть пропуски у визначеннях необхідними словами та формулами

1. Виробнича функція – це залежність кількості _____, яку може виробити фірма, від _____ витрат ресурсів.

2. Закон спадної віддачі стверджує, що починаючи з _____, послідовне _____ одиниць змінного ресурсу до незмінного фіксованого дає _____ продукт у розрахунку на кожну наступну одиницю змінного ресурсу.

3. Лінія, що відображає витрати праці й капіталу, за яких витрати виробництва залишаються незмінними, має назву _____.

4. Найбільша кількість продукту, яку може виробити фірма за заданих обсягів використаних ресурсів, має назву _____.

5. Запишіть формулу, за якою визначаються граничні витрати _____.

6. Запишіть формулу виробничої функції двох аргументів (праці та капіталу) _____.

ЗМ 3. Теорія ринкових структур. Ринки ресурсів. Загальна рівновага й ефективність.

I. Чи правильні наступні твердження?

1. За умов досконалої конкуренції в довгостроковому періоді нормальний прибуток дорівнює нулю.
А. Так. Б. Ні.
2. Крива попиту для монополії завжди горизонтальна.
А. Так. Б. Ні.
3. Монополія та конкурентна фірма максимізують прибуток, обираючи обсяг випуску згідно з правилом $MC = P$.
А. Так. Б. Ні.
4. На олігополістичному ринку ціни менш стійкі, ніж в умовах досконалої конкуренції.
А. Так. Б. Ні.
5. Криву попиту на суспільні блага можна побудувати методом додавання за горизонталлю кривих індивідуального попиту на ці блага.
А. Так. Б. Ні.
6. Суспільні блага зазвичай продаються на приватних ринках.
А. Так. Б. Ні.
7. Крива попиту на суспільне благо показує загальну вартість, яку всі індивідууми сплачують за кожну одиницю блага.
А. Так. Б. Ні.
8. Держава впливає на зовнішні витрати тільки за допомогою системи оподаткування.
А. Так. Б. Ні.
9. Оптимальний розподіл суспільних благ визначається правилом $MR = MC$.
А. Так. Б. Ні.

II. Оберіть правильну відповідь

1. Точкою закриття фірми називають такий обсяг виробництва, за яким ціна дорівнює мінімуму:
 - а) середніх загальних витрати;
 - б) середніх змінних витрат;
 - в) граничних витрат;
 - г) середніх постійних витрат.
2. У моделі монополії вважається, що:
 - а) продавці й покупці сприймають ціни як задані;
 - б) проникнення на ринок нових фірм не обмежені;
 - в) у покупців обмежений вибір;
 - г) виробляється стандартизована продукція.
3. «Ламана» крива попиту для олігополіста обов'язково передбачає:
 - а) розрив кривої граничного доходу;

- б) розрив кривої граничних витрат;
- в) що ціна товару не має бути вище за граничний дохід;
- г) що поведінка фірми не оптимальна;
- г) таємна угода з фірмами-конкурентами для підтримання узгодженої ціни.

4. Попит на ресурси залежить від:

- а) ціни продукту, який вироблено за допомогою цього ресурсу;
- б) цін ресурсів-замінників;
- в) цін узаємодоповнюючих ресурсів;
- г) цін цього ресурсу;
- г) усі перелічені відповіді правильні.

5. Умові Парето-оптимальності відповідає:

- а) досконала конкуренція;
- б) монополія;
- в) монополістична конкуренція;
- г) олігополія.

6. Негативні зовнішні ефекти призводять до того, що товар:

- а) виробляється в недостатній кількості й на нього призначаються необґрунтовано високі ціни;
- б) виробляється в надмірній кількості й на нього призначаються необґрунтовано високі ціни;
- в) виробляється в недостатній кількості й на нього встановлюються занадто низькі ціни;
- г) не виробляється;
- г) виробляється в надмірній кількості й на нього встановлюються занадто низькі ціни.

7. Суспільне благо відрізняється від приватного тим, що воно:

- а) ділиме;
- б) перебуває у приватному споживанні;
- в) ділиме й знаходиться у приватному споживанні;
- г) наділиме й не перебуває у приватному споживанні;
- г) не перебуває в суспільному споживанні й ділиме.

8. Якщо криві байдужості двох індивідів мають вигляд прямих ліній із однаковими нормами заміщення, то контрактна крива в коробці Еджуорта становить:

- а) пряму лінію, що з'єднує кути коробки;
- б) точку в середині коробки;
- в) периметр коробки;
- г) усю площу коробки.

9. Які зовнішні ефекти виявляються під час виробництва суто суспільних благ:

- а) позитивні;
- б) негативні;
- в) позитивні та негативні;
- г) ніякі.

III. Установіть відповідність у вигляді комбінації цифр і букв

1.

Терміни:

- а) похідний попит;
- б) реальна відсоткова ставка;
- в) номінальна відсоткова ставка;
- г) граничний продукт у грошовому значенні;
- г) граничні витрати на оплату праці.

Визначення:

- 1) ставка процента, яка виражена у грошових одиницях за поточним курсом;
- 2) процентна ставка у грошовому вираженні з поправкою на інфляцію;
- 3) попит на ресурси, що залежить від попиту на продукти, які вироблені за допомогою цих ресурсів;
- 4) зміна загального розміру виручки фірми, коли вона використовує додаткову одиницю змінного фактора (праці), при цьому кількість інших ресурсів є незмінною;
- 5) граничний продукт праці, помножений на ціну, за якою може бути продана додаткова одиниця продукції.

2.

Терміни:

- а) Матриця результатів;
- б) Теорія ігор;
- в) Рівновага Неша;
- г) Концентрація ринку;
- г) Досконала цінова дискримінація;
- д) Надлишок споживача.

Визначення:

- 1) ступінь домінування на ринку однієї або декількох фірм;
- 2) фірма, яка збільшує або зменшує ціну, тоді як інші фірми на ринку йдуть у ціноутворенні за лідером;
- 3) рішення гри, за яким стратегія кожного з учасників ринку оптимальна в умовах стратегії, обраної його конкурентами;
- 4) аналізує поведінку осіб або фірм із конфліктуючими інтересами;
- 5) зменшення надлишку споживачів і виробників унаслідок скорочення монополією обсягу випуску нижче за ефективний рівень;
- 6) існує, коли монополія може продавати кожен одиницю свого продукту за ціною його попиту;
- 7) зникає за досконалої цінової дискримінації;
- 8) комбінація ресурсів, за якої співвідношення між граничними продуктами ресурсів та їхніми цінами однакові для усіх використаних ресурсів (якщо ресурс використовується на конкурентному ринку).

3.

Терміни:

- а) точка закриття;
- б) галузь із постійними витратами;
- в) досконала конкуренція;
- г) правило $MR = MC$;
- ґ) точка беззбитковості;
- д) галузь із зростаючими витратами;
- е) галузь із спадними витратами;
- к) правило $P = \min LRAC$;
- л) правило $MR = MC = P$.

Визначення:

- 1) відповідає обсягу виробництва, за яким ціна товару дорівнює мінімальному рівню середніх змінних витрат;
- 2) обсяг виробництва, за яким загальні витрати дорівнюють загальному доходу або середні витрати дорівнюють ціні продукту;
- 3) галузь, у якій розширення виробництва не впливає на ціни споживаних ресурсів;
- 4) галузь, у якій розширення виробництва викликає зростання цін на споживані ресурси;
- 5) галузь, у якій розширення виробництва викликає зниження цін на спожиті ресурси;
- 6) умова довгострокової рівноваги;
- 7) умова максимізації прибутку для будь-якої фірми, незалежно від типу ринкової структури, у якій вона функціонує;
- 8) умова максимізації прибутку тільки для фірми, що функціонує за досконалої конкуренції;
- 9) умова ефективності розподілу ресурсів у системі конкурентних ринків;
- 10) оптимум монополії.

4.

Терміни:

- а) ефективний випуск чистого суспільного блага;
- б) суспільні граничні витрати;
- в) гранична суспільна корисність чистого суспільного блага;
- г) сукупна зовнішня корисність;
- ґ) дотації.

Визначення:

- 1) від'ємні податки;
- 2) додаткові витрати, які несуть фірми та будь-які треті особи, коли вироблялася ще одна одиниця товару;
- 3) обсяг виробництва цього блага, за яким гранична загальна корисність дорівнює граничним загальним витратам;

- 4) сума граничних корисностей для всіх споживачів;
- 5) відсоток загального доходу, який вилучається державою у вигляді прибуткового податку.

5.

Терміни:

- а) чисте приватне благо;
- б) позитивні зовнішні ефекти;
- в) суспільні блага;
- г) негативні зовнішні ефекти;
- г) зовнішні ефекти.

Визначення:

- 1) вигода, яка не виражена в цінах;
- 2) товар або послуга, до якої не придатний принцип виключення виробництва якого забезпечується державою за умови, що він(вона) дають суттєву вигоду суспільству;
- 3) витрати або вигоди від ринкових операцій, які не виражені в цінах;
- 4) товар або послуга, кожна одиниця яких може бути вироблена та продана споживачам так, що вона приносить корисність лише виключно цьому споживачеві;
- 5) вартість використаного ресурсу не відображена в ціні продукту.

IV. Виберіть літеру, що відповідає правильному варіанту відповіді

1.

А	Б	В	Г
якщо правильні тільки 1 і 3	якщо правильне тільки 1	якщо правильні тільки 1, 2 і 3	якщо правильні всі, крім 4

«Ламана» крива попиту для олігополіста обов'язково передбачає:

- 1) розрив кривої граничного доходу;
- 2) розрив кривої граничних витрат;
- 3) розрив кривої попиту фірми;
- 4) що поведінка фірми не є оптимальною;
- 5) що фірма має таємну угоду з іншими фірмами щодо утримання обумовленої ціни.

2.

А	Б	В	Г
якщо правильне тільки 1	якщо правильні тільки 1 і 2	якщо правильне тільки 4	якщо правильні всі варіанти

Попит на ресурси залежить від:

- 1) ціни продукту, виробленого за допомогою цього ресурсу;
- 2) цін ресурсів-замінників;
- 3) цін узаємодоповнюючих ресурсів;
- 4) ціни цього ресурсу;
- 5) усього переліченого вище.

3.

А	Б	В	Г
якщо правильні тільки 1 і 2	якщо правильні тільки 2 і 4	якщо правильне тільки 2 і 3	якщо правильне тільки 5

На довгострокову криву ринкової пропозиції досконало конкурентної галузі впливають:

- 1) кількість фірм у галузі.
- 2) ціни на фактори виробництва.
- 3) розмір фірм у галузі.
- 4) попит на продукцію фірми.
- 5) усе перелічене.

4.

А	Б	В	Г
якщо правильні тільки 1, 2 і 3	якщо правильні тільки 1 і 2	якщо правильні тільки 2 і 3	якщо правильне тільки 3

Податковий тягар лягає:

- 1) на виробника, якщо попит є абсолютно еластичним;
- 2) на споживача, якщо попит є абсолютно нееластичним;
- 3) на виробника і споживача, якщо цінова еластичність попиту перебуває між нулем і безконечністю.

V. Установіть правильну послідовність, подавши нумерацію цифрами

1. Під ціновою дискримінацією розуміють...

- ...не пов'язані з...
- ...практику встановлення...
- ...на один і той же...
- ...за умови, що...
- ...товар...
- ...різниці в цінах...
- ...витратами...

2. Ціна землі – це

- ...дохід, що дорівнює...
- ...сума, яка...
- ...з цієї ділянки...
- ...за цієї норми процента...
- ...річний ренті...
- ...даватиме...

VI. Тест-задачі

1. Функція загальних витрат монополії має вигляд $TC = 100 + 3Q$, а функція попиту – $P = 200 - Q$. Якщо монополіст виробляє 20 одиниць продукції, то його загальний дохід дорівнює:

- а) 4000 гр. од.;

- б) 3600 гр. од.;
- в) 1800 гр. од.;
- г) 900 гр. од.

2. У першому році рівень цін сталий, і номінальна процентна ставка становила 6 % на рік. У другому році темп інфляції становив 3 %, а реальна процентна ставка не змінилася. Якою є номінальна ставка проценту у другому році?

- а) незмінною;
- б) знизилася на 3 %;
- в) знизилася на 6 %;
- г) зросла на 3 %.

VII. Графічні тестові завдання

1. Зробіть графічний аналіз поведінки фірми в умовах досконалої конкуренції:

- а) принцип зіставлення TR і TC;
- б) принцип зіставлення MR і MC;
- в) графік попиту конкурентної фірми;
- г) графіки загальної і граничної виручки фірми.

2. Подайте графічний аналіз довгострокової рівноваги фірми за монополістичної конкуренції.

3. Наведіть графічний аналіз «ламаної» кривої попиту.

4. Зробіть графічний аналіз попиту і пропозиції землі за різними рівнями земельної ренти.

VIII. Виберіть правильну відповідь за поданою нижче схемою

1.

<i>Відповідь</i>	<i>Твердження 1</i>	<i>Твердження 2</i>	<i>Зв'язок</i>
А	правильне	правильне	правильний
Б	правильне	неправильне	правильний
В	правильне	неправильне	неправильний
Г	неправильне	неправильне	правильний
Ґ	неправильне	неправильне	неправильний

Обсяг продукції, яку виробляє монополія, називають «неефективним», тому що монополія присвоює увесь споживчий надлишок.

2.

<i>Відповідь</i>	<i>Твердження 1</i>	<i>Твердження 2</i>	<i>Зв'язок</i>
А	правильне	правильне	правильний
Б	правильне	неправильне	правильний
В	правильне	неправильне	неправильний
Г	неправильне	неправильне	правильний
Ґ	неправильне	неправильне	неправильний

Досконало конкурентна фірма є ціноотримувачем, тому що конкурентна фірма приймає рішення про розширення виробництва тільки на основі даних про величину граничних витрат.

ІХ. Заповніть пропуски у визначеннях необхідними словами й формулами

1. Олігополістична залежність – це залежність _____ фірми-олігополіста від _____, а не тільки від _____ і витрат.

2. Монополія, яка захищена юридичними заборонами, що стримують конкуренцію, має назву _____.

3. Ринкова структура, що характеризується великою кількістю дрібних фірм, однорідною продукцією, вільним входом і виходом з ринку, рівним доступом до інформації, має назву _____.

4. Ринкова структура, до якої входять невеликі фірми, що випускають різноманітну продукцію, вхід і вихід з ринку обмежені лише диференціацією продукту, має назву _____.

5. Використовуючи відомі параметри, скласти формулу індекса Лінда для трьох фірм.

K_1 – частка на ринку найбільшої фірми

K_2 – частка другої за розміром фірми

K_3 – частка третьої за розміром фірми

6. Дотримання рівняння $MRS_{xy} = P_x : P_y$ забезпечує _____.

7. Гранична норма трансформації одного товару в інший показує, якою _____ треба знехтувати, щоб отримати _____ іншого товару.

8. Запишіть формулу граничної норми трансформації, виражену через граничні витрати на виробництво відповідних товарів _____.

Характеристика основних видів тестових завдань: принципи побудови й оцінювання

Рейтингова система оцінки знань студентів є частиною нових технологій навчання, яка значною мірою відповідає новим соціально-правовим умовам.

Рейтингова система спрямована на підвищення виховної ролі навчальної дисципліни, стимулює самостійну роботу студентів, спонукає їх до ініціативи. Одним із елементів рейтингової системи є тестовий контроль знань, умінь і навичок студентів, який дозволяє ефективно й об'єктивно оцінювати успішність студентів.

Критерії оцінювання тестових завдань залежать від їхнього типу.

Тестові завдання закритої форми

Тест-завдання закритої форми різняться за принципами побудови й, відповідно мають і різні оцінювальні бали.

Прості альтернативні тест- завдання використовують для грубої перевірки правильності вибору або прийняття рішення у згорнутій формі й передбачають наявність двох варіантів організації відповіді типу «так – ні», «правильно – неправильно» тощо. *Оцінюються в 1 бал.*

Тест- завдання з простим множинним вибором за принципом класифікації використовують тоді, коли кількість можливих варіантів відповідей менше трьох, але відповідь більш складна, ніж відповідь типу «так – ні». Їх доцільно використовувати під час перевірки умінь вільно орієнтуватися у групі схожих понять, явищ, процесів тощо. *Оцінюються у 2 бали.*

Тестові завдання з множинним вибором за принципом кумуляції доцільно використовувати для перевірки повноти знань і умінь. Запитальна частина таких завдань переважно має порівняльний зміст: одна з декількох відповідей має бути найкращою, можливо правильною, найбільш правильною, найбільш повною, що частіше трапляється. У зв'язку з цим у запитальній частині завдань використовують вирази типу «здебільшого», «зазвичай», «переважно» «головна причина», «найбільш часто», «найчастіше». *Оцінюються у 2 бали.*

Тестові завдання з множинним вибором за принципом циклічності, використовуються для перевірки знань та умінь, якщо відповіді побудовані за принципом циклічності. *Оцінюються у 2 бали.*

Тестові завдання за принципом подвійної альтернативи передбачають, що після запитання, яке є незакінченим твердженням, фрагментом, ситуацією тощо, подається п'ять (два, три...) відповідей і серед них необхідно обрати одну найбільш правильну (найповнішу) відповідь. *Оцінюються у 2 бали.*

Тестові завдання на відповідність(на асоціативні зв'язки) дають можливість установити знання фактів, взаємозв'язків і знання термінології, позначень, методик тощо. *Оцінюються у 2 бали одна правильна відповідь.*

Тестові завдання на порівняння і протиставлення (на аналіз взаємозв'язку) рекомендуються для перевірки умінь виявляти розпізнавальні ознаки різних явищ, ситуацій тощо. Виконання таких завдань передбачає аналіз запропонованого матеріалу, його синтез і вміння зробити висновки.

У разі аналізу запропонований для тестування матеріал поділяється на окремі частини та визначаються їхні взаємовідносини; у разі синтезу – окремі частини або елементи запропонованого матеріалу поєднуються в одне ціле. *Оцінюються у 5 балів.*

Тестові завдання, побудовані за принципом запитань із множинними відповідями. Тестові завдання з множинними відповідями «правильно – неправильно» використовуються в ситуаціях, коли відповіді або рішення можуть бути тільки правильними або неправильними, не мають жодних відтінків і є категоричними. Крім того, доволі часто на запропоновані запитання існує декілька правильних відповідей. У такому разі вважається, що тестується глибина знань, розуміння різних аспектів явищ, процесів тощо.

Завдання цього типу містять основу, до якої здебільшого пропонується

чотири пронумеровані відповіді. Така основа може подаватися у формі твердження, фрагмента тексту, ілюстрації тощо. Відповіді мають бути тільки правильними або тільки неправильними (на відміну від ТЗ з однією найбільш правильною відповіддю). В інструкції наведено правило вибору відповіді. *Оцінюються у 5 балів*

Тестові завдання на визначення причинової залежності використовуються з метою перевірки розуміння певної причинної залежності між двома явищами. Запитання складається так, що кожне з двох тверджень, пов'язаних сполучником «тому що», є повним і чітко сформульованим реченням. Під час виконання такого завдання спочатку необхідно визначити: правильне чи неправильне кожне з двох тверджень окремо, а тільки потім, якщо обидва твердження правильні, визначити, правильна чи неправильна причиннова залежність між ними. *Оцінюються такі тест-завдання у 5 балів.*

Тест- задачі передбачають перевірку навичок практичного застосування теоретичних знань, уміння робити економічні висновки й прогнози щодо діяльності економічних суб'єктів у певних виробничих ситуаціях. *Оцінюються такі тест-завдання в 5 балів.*

Графічні завдання передбачають перевірку навиків графічного мислення та вміння образно представляти ту чи іншу вербальну ситуацію. *Оцінюються залежно від складності завдання (графіку) від 3 до 7 балів.*

Тестові завдання відкритого типу

Тестові завдання відкритого типу передбачають вільні відповіді. Вони не мають запропонованих варіантів відповідей і використовуються для виявлення знань термінів, визначень, понять тощо. За змістом тестові завдання відкритого типу являють собою твердження з невідомою змінною. *Оцінюються – в 1 бал - одне правильно вставлене слово, позначення, показник тощо. При написанні формул 3—5 балів в залежності від складності формул.*

Розв'язання задач

Передбачає перевірку навиків практичного застосування теоретичних знань, уміння робити економічні висновки та прогнози щодо діяльності економічних суб'єктів в певних виробничих ситуаціях. *Оцінюються такі завдання від 5 до 10 балів, в залежності від складності задачі.*

3. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ТА ЗАВДАННЯ ДО ВИКОНАННЯ РОЗРАХУНКОВО-ГРАФІЧНОЇ РОБОТИ

Підготовка до виконання розрахунково-графічної роботи (далі РГР) розпочинається з добору й вивчення літературних джерел і складання бібліографії. Методика опрацювання літератури залежить від характеру досліджуваної проблеми та індивідуальних особливостей студента. Спочатку доцільно ознайомитися з основною літературою (підручники, монографії, теоретичні статті).

Попереднє вивчення літературних джерел є підґрунтям для складання плану РГР, який має включати вступ, теоретичну частину, яка дає змогу

розкрити тему і здійснити відповідні розрахунки, зробити висновки й обґрунтувати їх.

Написання тексту РГР виконують шляхом систематизації та обробки зібраних матеріалів за кожним розділом. На цьому етапі треба узагальнити теоретичні положення, виконуючи певні розрахунки, обґрунтувати висновки та пропозиції, розробити ілюстративний матеріал. Чорновий варіант роботи бажано подати науковому керівникові з метою узгодження змісту окремих розділів. Після необхідних доповнень та уточнень студент здійснює остаточне оформлення тексту.

Розрахунково- графічна робота мусить мати чітку логічну побудову з відповідними складниками.

У *вступі* розкривають актуальність теми, оцінюють сучасний стан досліджуваної проблеми з посиланням на певні літературні джерела, визначають мету й завдання, об'єкт і методи дослідження, описують структуру роботи. *Теоретичну частину* роботи зазвичай присвячують теоретико-методологічним питанням з досліджуваної теми, питанням аналізу проблеми, що вивчається. *Практична частина* передбачає відповідні розрахунки за певною методикою, обґрунтування висновків і пропозицій щодо розглянутої проблеми мікроекономічного аналізу.

У *висновках* стисло підсумовують результати дослідження. Тут містяться висновки і пропозиції, що показують, наскільки досягнута мета дослідження і вирішені завдання, зазначені у *вступі*.

Текст роботи має розміщуватися з одного боку аркуша. Шрифт – Times New Roman. Розмір шрифту – 14, відступ із усіх боків – 2 см, міжрядковий інтервал – 1,5. Роботу комплектують у такій послідовності: титульний аркуш, зміст, вступ, теоретична частина, розрахункова (практична) частина, висновки, список джерел, додатки (у разі потреби).

Нумерація сторінок має бути наскрізною: номер сторінки проставляють арабськими цифрами знизу по центру, на титульному аркуші (перша сторінка роботи) номер сторінки не ставлять.

Матеріали таблиць, графіків тощо потрібно обов'язково коментувати.

У тексті обов'язково мають бути зроблені посилання на джерела, із яких запозичені цифрова інформація, цитати, визначення, графіки, формули, наведені в курсовій роботі. Посилання на джерела рекомендується оформлювати у квадратних дужках із зазначенням сторінок. Наприклад: [4, с. 54].

Розрахунково-графічна робота має бути подана на кафедру у визначений термін. Роботу попередньо розглядає викладач (керівник практичних занять у відповідній академічній групі), який у рецензії визначає можливість допуску її до захисту. Під час підготовки до захисту роботи студентові необхідно ознайомитися з рецензією викладача й відповідно відреагувати на зауваження та рекомендації.

Захист розрахунково-графічної роботи здійснюється за графіком. Під час захисту РГР студент має розкрити основний зміст роботи, обґрунтувати свої висновки і пропозиції, відповісти на запитання.

За результатами захисту розрахунково-графічної роботи студент отримує

оцінку, яка враховує якість підготовки, теоретичний рівень, ступінь самостійного висвітлення проблеми РГР, оформлення й обґрунтування висновків.

Захист і оцінка розрахунково-графічної роботи з мікроекономіки – це певний підсумок самостійної роботи студента, свідчення його здатності до самоорганізації. За час виконання письмової роботи студент набуває навичок самостійного пошуку необхідного інформаційного матеріалу за визначеними літературними джерелами. Він має можливість оцінити свої наукові здібності, зробити висновки щодо своїх теоретичних економічних переконань.

Варіанти завдань розрахунково-графічної роботи з дисципліни «Економічна теорія (Мікроекономіка)»

1. Розрахунково- графічна робота «Основи мікроекономічного аналізу. Теорія поведінки споживача»

I. Теоретична частина

Пояснити механізм функціонування ринку через взаємодію попиту й пропозиції як характеристик ринку. Пояснити механізм встановлення рівноваги на товарному ринку, мотиви її порушення та механізм відновлення.

Охарактеризувати таку кількісну характеристику ринку як еластичність, що придатна для опису і дослідження об'єктивних процесів розвитку попиту і пропозиції.

II. Практична розрахункова частина

1. Визначення рівноважної ціни та обсягу продажу на певному ринку (побудова графіку 1)

1.1. За даними вашого варіанта обчислити рівноважну ціну та обсяг продажу.

1.2. Побудувати графіки попиту та пропозиції.

1.3. Визначити графічно точку рівноваги і позначити її на графіку.

2. Визначити зміни у стані рівноваги, обумовлені зміною ціни товару (побудова графіку 2.)

2.1. Припустимо, встановлено фіксовану ціну, яка на 10% нижча за рівноважну. Проаналізуйте ситуацію на ринку аналітично та графічно.

2.2. Припустимо, встановлено фіксовану ціну, яка на 15% вища за рівноважну. Проаналізуйте ситуацію на ринку аналітично та графічно.

3. Визначити зміни у стані рівноваги, обумовлені введенням по товарного податку, дотації (графік 3 і 4.)

3.1. Припустимо, що на даний товар введено по товарний податок, який сплачує виробник, розміром 1,5 грош. од. Визначте рівноважну ціну (брутто та нетто). Рівноважний обсяг продажу. Проаналізуйте ситуацію графічно.

3.2. Припустимо, що на даний товар введено по товарний податок розміром 25% від ціни, який сплачує покупець. Визначте рівноважну ціну (брутто та нетто). Рівноважний обсяг продажу. Проаналізуйте ситуацію графічно.

3.3. Припустимо, що за кожну продану одиницю товару виробник отримує з бюджету дотацію у розмірі 1,5 грош. од. Визначте рівноважну ціну (брутто та нетто). Рівноважний обсяг продажу. Проаналізуйте ситуацію графічно.

4. Визначити коефіцієнти еластичності попиту та пропозиції

4.1. У стані вихідної рівноваги.

4.2. В умовах дефіциту на даному ринку.

4.3. В умовах надлишку товару на даному ринку.

4.4. За умови встановлення дотацій на виробництво даного товару.

4.5. За умови введення податку, що сплачує виробник товару.

5. Визначити ринковий попит і ринкову пропозицію

5.1. Якщо на ринку функціонує три споживача даного товару, попит яких описують наступні функції:

5.2. Якщо даний товар виробляють три виробника, пропозицію яких описують наступні функції:

Таблиця 3.1 – Вихідні дані варіантів розрахунково-графічних робіт

Номер варіанта	Дохід споживача (I), грош. од.	Ціну товару X (P _x), грош. од.	Ціну товару Y (P _y), грош. од.	Зміни в доході споживача (I), грош. од.	Зміни цін товару X (P _x), грош. од.
1	2	3	4	5	6
1	10	1	2	+ 2	+ 1
2	20	1	2	- 4	+ 2
3	10	2	1	- 2	- 1
4	20	2	1	+ 4	+ 3
5	16	1	4	- 4	+ 3
6	18	9	3	+ 9	- 3
7	30	5	3	- 10	- 2
8	15	3	5	+ 5	+ 2
9	20	5	2	- 10	- 3
10	10	2	2,5	+ 10	+ 2
11	14	1	3,5	- 7	+ 2,5
12	28	2	3,5	- 14	+ 1,5
13	24	4	3	+ 6	- 1
14	28	3,5	2	- 14	+ 3,5
15	11	5,5	1	+ 11	- 3,5
16	22	2	5,5	+ 11	+ 8
17	13	6,5	1	+ 13	- 2,5
18	26	6,5	2	+ 4	- 2,5
19	28	7	2	- 7	- 5
20	14	7	2	+ 7	- 5
21	30	2	5	- 10	+ 4
22	20	2	4	- 4	+ 3
23	15	5	3	+ 5	- 2
24	11	1	5,5	+ 11	+ 1
25	20	4	2	+ 4	+ 1
26	24	3	2	+ 6	- 1

<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>6</i>
27	12	3	2	+ 6	- 1
28	36	2	3	- 6	+ 4
29	32	2	4	- 8	+ 6
30	18	3	1	- 6	+ 3

2. Розрахунково- графічна робота «Моделювання поведінки конкурентної фірми»

Виконання цієї розрахунково-графічної роботи (РГР) сприяє поглибленому вивченню теорії ринкових структур і особливостей поведінки фірми за умов досконалої конкуренції, що сприяє кращому засвоєнню студентами достптно складного матеріалу.

I. Теоретична частина

Особливості поведінки конкурентної фірми обумовлені характерними рисами цієї ринкової структури, приступаючи до аналізу поведінки конкурентної фірми, доцільно зважати на ці риси.

Визначаючи конкурентну стратегію фірми в короткостроковому періоді, необхідно проаналізувати моделі: TRTC і MRMC. Визначити умови доцільності продовження або припинення виробництва. Проаналізувати пропозицію конкурентної фірми в короткостроковому періоді.

Аналіз довгострокової стратегії конкурентної фірми: умови, аналітичний і графічний аналіз, парадокс прибутку, конфігурації кривої пропозиції.

II. Практична розрахункова частина

1. Визначення оптимальних обсягів виробництва фірми

Припустимо, що конкурентна фірма в короткостроковом періоді збільшує обсяги виробництва від 0 до 10 одиниць продукції з певних постійних і змінних витратах і ринкових цінах, заданих вашим варіантом РГР.

1.1 Визначити витрати й економічні прибутки (збитки) фірми (грошових одиниць) і заповнити таблицю 3.2.

Таблиця 3.2 – Витрати й економічні прибутки фірми.

Обсяг	Сукупні витрати			Середні витрати			Граничні витрати	Ціна / граничний вигодог			Сукупний вигодог			Економічний прибуток (+) / Збитки (-)		
	Q	FC	VC	TC	AFC	AVC		ATC	MC	MR1	MR2	MR3	TR1	TR2	TR3	ЕП1
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17

1.2 За даними таблиці 3.2 побудувати модель TRTC, визначити оптимальні обсяги виробництва та результати діяльності фірми за кожної із

заданих цін:

- графік 1 – криві TC, VC, FC, TR₁, ЕП₁;
- графік 2 – криві TC, VC, FC, TR₂, ЕП₂;
- графік 3 – криві TC, VC, FC, TR₃, ЕП₃.

1.3 За даними таблиці 3.2 побудувати модель MRMC, визначити оптимальні обсяги виробництва та результати діяльності фірми за кожної із заданих цін:

- графік 4 – криві ATC, AVC, AFC, MC, MR₁;
- графік 5 – криві ATC, AVC, AFC, MC, MR₂;
- графік 6 – криві ATC, AVC, AFC, MC, MR₃.

1.4 За графіком моделі MRMC:

- визначити критичні ціни: ціну беззбитковості та ціну призупинення виробництва, позначити на графіку точку беззбитковості (а) і точку закриття (б);
- визначити й позначити на графіку криву короткострокової пропозиції фірми;
- пояснити, як вплинуть на короткострокову пропозицію фірми наступні чинники: а) підвищення орендної плати за приміщення фірми;
б) підвищення цін на енергоносії, які використовуються у виробництві;
в) звільнення частини робітників;
г) скорочення управлінського персоналу;
г) підвищення залізничних тарифів.

2. Пропозиція конкурентної фірми та галузі

2.1 За графіком 6 моделі MRMC визначити обсяги пропозиції фірми за галузевими цінами, заданими даними вашого варіанта, заповнити відповідні стовпчики (1, 2, 5) таблиці 3.3.

Таблиця 3.3 – Пропозиція конкурентної фірми та галузі.

Ціна (Р)	Обсяг пропозиції фірми ($Q_{\text{сфірми}}$)	Прибутки (збитки) фірми (ЕП фірми)	Обсяг галузевої пропозиції ($Q_{\text{с галузі}}$)	Обсяг попиту на продукцію галузі ($Q_{\text{д галузі}}$)
1	2	3	4	5

2.2 За даними таблиці 3.2 визначити величини прибутків (збитків), отриманих фірмою за кожного значення ринкової ціни, перенесіть отримані дані у відповідний стовпчик таблиці 3.3.

2.3 Визначте й занесіть у відповідний стовпчик таблиці 3.3 обсяги галузевої пропозиції за умови, що в галузі функціонує 1000 фірм із ідентичними витратами.

2.4 Побудуйте криві ринкового попиту і пропозиції галузі (графік 7). Визначте рівноважну ціну та рівноважний обсяг продукції галузі, а також динаміку галузі в довгостроковому періоді (галузь розширюватиметься чи скорочуватиметься).

Вихідні дані варіантів розрахунково-графічних робіт

Варіант 1

Постійні витрати – 65.

Змінні витрати – 0,50, 90, 125, 158, 195, 235, 280, 335, 400, 475.

Ціни – 35,40, 58.

<i>Обсяг попиту на продукцію галузі</i>	10000	9500	8500	8000	7000	6000
<i>Ринкові ціни в галузі</i>	25	30	35	40	50	60

Варіант 2

Постійні витрати – 50.

Змінні витрати – 0, 31, 54, 71, 91, 114, 149, 200, 265, 345, 440.

Ціни – 41, 30, 22.

<i>Обсяг попиту на продукцію галузі</i>	10000	9500	9000	8500	8000	7500	7000
<i>Ринкові ціни в галузі</i>	25	30	35	40	50	60	80

Варіант 3

Постійні витрати – 80.

Змінні витрати – 0, 63, 103, 138, 170, 208, 254, 307, 368, 436, 514.

Ціни – 68, 52, 48.

<i>Обсяг попиту на продукцію галузі</i>	9000	8000	7000	6000	5000	4000
<i>Ринкові ціни в галузі</i>	30	40	50	60	70	80

Варіант 4

Постійні витрати – 50.

Змінні витрати – 0, 51, 80, 101, 116, 135, 160, 191, 229, 275, 331.

Ціни – 48, 31, 24.

<i>Обсяг попиту на продукцію галузі</i>	11000	10000	9000	8000	7000	6000	5000
<i>Ринкові ціни в галузі</i>	25	30	35	40	50	60	80

Варіант 5

Постійні витрати – 65.

Змінні витрати – 0, 38, 64, 84, 105, 130, 162, 203, 253, 309, 375.

Ціни – 50, 35, 25.

<i>Обсяг попиту на продукцію галузі</i>	10000	9000	8000	7000	6000	5000	4000
<i>Ринкові ціни в галузі</i>	20	30	40	50	60	70	80

Варіант 6

Постійні витрати – 100.

Змінні витрати – 0, 82, 152, 217, 277, 347, 437, 547, 677, 827, 997.

Ціни – 105, 82, 66.

<i>Обсяг попиту на продукцію галузі</i>	11000	10000	9000	8000	6000	5000	3000	2000
<i>Ринкові ціни в галузі</i>	50	60	70	80	100	115	150	165

Варіант 7

Постійні витрати – 60

Змінні витрати – 0, 32, 56, 74, 94, 118, 148, 188, 237, 296, 365.

Ціни – 55, 29, 20.

<i>Обсяг попиту на продукцію галузі</i>	10000	9000	8000	7000	6000	5000	4000
<i>Ринкові ціни в галузі</i>	20	30	40	50	60	70	80

Варіант 8

Постійні витрати – 70

Змінні витрати – 0, 36, 64, 86, 111, 140, 176, 220, 273, 338, 417.

Ціни – 50, 29, 20.

<i>Обсяг попиту на продукцію галузі</i>	10000	9000	8500	8000	7000	6000	5000
<i>Ринкові ціни в галузі</i>	20	25	30	40	60	70	80

Варіант 9

Постійні витрати – 70

Змінні витрати – 0, 75, 105, 125, 140, 153, 173, 204, 254, 324, 426.

Ціни – 60, 32, 28.

<i>Обсяг попиту на продукцію галузі</i>	11000	9500	8000	7000	6000	5000	4000
<i>Ринкові ціни в галузі</i>	25	30	35	40	50	60	70

Варіант 10

Постійні витрати – 70

Змінні витрати – 0, 66, 90, 107, 114, 127, 146, 177, 226, 299, 402.

Ціни – 60, 30, 24.

<i>Обсяг попиту на продукцію галузі</i>	9000	8000	6500	5000	4000	3000	2500	1000
<i>Ринкові ціни в галузі</i>	20	22	30	40	60	80	90	100

Варіант 11

Постійні витрати – 60

Змінні витрати – 0, 32, 56, 74, 94, 118, 148, 188, 237, 296, 365.

Ціни – 55, 29, 20.

<i>Обсяг попиту на продукцію галузі</i>	10000	9000	8000	7000	6000	5000	4000
<i>Ринкові ціни в галузі</i>	20	30	40	50	60	70	80

Варіант 12

Постійні витрати – 85

Змінні витрати – 0, 86, 130, 161, 188, 217, 250, 286, 336, 399, 476.

Ціни – 62, 46, 38.

<i>Обсяг попиту на продукцію галузі</i>	10000	9000	8000	7000	6000	5000	4000
<i>Ринкові ціни в галузі</i>	40	50	60	70	80	90	100

Варіант 13

Постійні витрати – 65

Змінні витрати – 0, 45, 85, 120, 153, 188, 228, 273, 328, 393, 468.

Ціни – 58, 47, 36.

<i>Обсяг попиту на продукцію галузі</i>	9000	8000	7000	6000	5000	4500	4000
<i>Ринкові ціни в галузі</i>	30	32	40	50	60	68	80

Варіант 14

Постійні витрати – 65

Змінні витрати – 0, 68, 108, 143, 173, 208, 248, 293, 348, 413, 488.

Ціни – 68, 45, 38

<i>Обсяг попиту на продукцію галузі</i>	11000	10000	9000	8000	7000	6000	5000	3000
<i>Ринкові ціни в галузі</i>	40	50	60	65	70	75	80	85

Варіант 15

Постійні витрати – 70

Змінні витрати – 0, 78, 100, 108, 114, 127, 146, 177, 226, 299, 402.

Ціни – 52, 32, 25.

<i>Обсяг попиту на продукцію галузі</i>	11000	10000	9000	8000	7000	6000	5000	4000
<i>Ринкові ціни в галузі</i>	20	30	40	50	60	70	80	90

Варіант 16

Постійні витрати – 50

Змінні витрати – 0, 57, 97, 132, 163, 200, 285, 340, 405, 480.

Ціни – 65, 42, 32.

<i>Обсяг попиту на продукцію галузі</i>	9000	8000	7000	6000	5000	4000	3000
<i>Ринкові ціни в галузі</i>	40	45	50	55	60	70	80

Варіант 17

Постійні витрати – 65

Змінні витрати – 0, 45, 85, 120, 150, 185, 225, 270, 325, 390, 465.

Ціни – 68, 46, 35.

<i>Обсяг попиту на продукцію галузі</i>	9000	8000	7000	6000	5000	4000	3000
<i>Ринкові ціни в галузі</i>	22	30	40	50	55	60	65

Варіант 18

Постійні витрати – 70.

Змінні витрати – 0, 45, 85, 120, 150, 185, 225, 270, 325, 389, 465.

Ціни – 32, 41, 67.

<i>Обсяг попиту на продукцію галузі</i>	9000	8000	7000	6000	5000	4000
<i>Ринкові ціни в галузі</i>	30	38	48	60	70	80

Варіант 19

Постійні витрати – 55.

Змінні витрати – 0, 51, 78, 96, 111, 127, 145, 169, 204, 250, 306.

Ціни – 45, 29, 23.

<i>Обсяг попиту на продукцію галузі</i>	10000	9000	8000	7000	6000	5000
<i>Ринкові ціни в галузі</i>	30	35	42	45	50	52

Варіант 20

Постійні витрати – 45.

Змінні витрати – 0, 58, 98, 133, 165, 200, 285, 340, 405, 480.

Ціни – 60, 45, 35.

<i>Обсяг попиту на продукцію галузі</i>	10000	9000	8000	7000	6000	5000
<i>Ринкові ціни в галузі</i>	35	43	47	55	60	65

Варіант 21

Постійні витрати – 60.

Змінні витрати – 0, 38, 64, 84, 105, 130, 162, 202, 253, 310, 376.

Ціни – 50, 36, 25.

<i>Обсяг попиту на продукцію галузі</i>	10000	9000	8000	7000	6000	5000
<i>Ринкові ціни в галузі</i>	20	30	40	50	60	70

Варіант 22

Постійні витрати – 65.

Змінні витрати – 0, 30, 52, 68, 86, 108, 133, 169, 219, 277, 345.

Ціни – 45, 31, 18.

<i>Обсяг попиту на продукцію галузі</i>	10000	9000	8000	7000	6000	5000	4000
<i>Ринкові ціни в галузі</i>	30	40	60	70	75	80	90

Варіант 23

Постійні витрати – 60.

Змінні витрати – 0, 38, 64, 84, 105, 130, 162, 204, 259, 323, 397.

Ціни – 58, 32, 24.

<i>Обсяг попиту на продукцію галузі</i>	10000	9500	9000	8000	7000	6000
<i>Ринкові ціни в галузі</i>	18	20	27	38	48	60

Варіант 24

Постійні витрати – 85.

Змінні витрати – 0, 63, 103, 138, 170, 208, 254, 307, 368, 436, 514.

Ціни – 68, 52, 46.

<i>Обсяг попиту на продукцію галузі</i>	9000	8000	7000	6000	5000	4000
<i>Ринкові ціни в галузі</i>	30	35	40	45	50	60

Варіант 25

Постійні витрати – 110.

Змінні витрати – 0, 82, 152, 217, 277, 347, 437, 547, 677, 827, 987.

Ціни – 105, 82, 66

<i>Обсяг попиту на продукцію галузі</i>	11000	10000	9000	8000	6000	5000	4000
<i>Ринкові ціни в галузі</i>	50	60	70	80	100	115	150

Варіант 26.

Постійні витрати – 75

Змінні витрати – 0, 32, 56, 74, 94, 118, 148, 1888, 237, 296, 365.

Ціни – 55, 35, 18.

<i>Обсяг попиту на продукцію галузі</i>	10000	9000	8000	7000	6000	5000	4000
<i>Ринкові ціни в галузі</i>	25	30	35	40	45	50	55

Варіант 27

Постійні витрати – 65.

Змінні витрати – 0, 60, 85, 105, 118, 128, 150, 181, 230, 303, 406.

Ціни – 22, 32, 48.

<i>Обсяг попиту на продукцію галузі</i>	9000	8500	8000	7000	6000	5000	4000
<i>Ринкові ціни в галузі</i>	20	30	35	48	58	66	75

Варіант 28

Постійні витрати – 60.

Змінні витрати – 0, 74, 104, 124, 139, 152, 172, 203, 253, 323, 425.

Ціни – 28, 35, 57.

<i>Обсяг попиту на продукцію галузі</i>	10000	9000	8000	7000	6000	5000	4000
<i>Ринкові ціни в галузі</i>	20	30	40	50	60	70	80

Варіант 29

Постійні витрати – 80.

Змінні витрати – 0, 31, 54, 71, 91, 114, 144, 183, 231, 288, 355.

Ціни – 48, 26, 20.

<i>Обсяг попиту на продукцію галузі</i>	9000	8000	7000	6000	5000	4000	3000
<i>Ринкові ціни в галузі</i>	18	20	25	30	35	40	50

Варіант 30

Постійні витрати – 80.

Змінні витрати – 0, 31, 54, 71, 86, 99, 122, 157, 205, 262, 329.

Ціни – 40, 27, 18.

<i>Обсяг попиту на продукцію галузі</i>	9000	8500	8000	7500	7000	6500	6000	5000
<i>Ринкові ціни в галузі</i>	20	25	30	35	40	45	50	55

4. ПОРЯДОК І КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ, УМІНЬ І НАВИЧОК СТУДЕНТІВ

Педагогічний контроль є обов'язковим елементом навчання як складника процесів освіти, пізнання. Контроль – це система перевірки й оцінювання результатів навчання, тобто контроль знань, умінь і навичок студентів як наслідку вивчення модуля «Економічна теорія (Мікроекономіка)». Практика та чисельні наукові дослідження підтверджують стимулюючу роль різноманітних видів контролю в мотиваційній поведінці студентів.

Рейтингова система спрямована на підвищення виховної ролі навчальної дисципліни, стимулює самостійну роботу студентів, спонукає їх до ініціативи. Одним із елементів рейтингової системи є тестовий контроль знань, умінь і навичок студентів, який дозволяє ефективно й об'єктивно оцінювати успішність студентів.

Для визначення рівня знань, умінь і навичок студентів під час вивчення модуля «Економічна теорія (Мікроекономіка)» використовуються наступні форми та методи контролю:

- поточний контроль за результатами вивчення кожного змістового модуля передбачає виявлення рівня засвоєння студентом лекційного матеріалу й вміння використовувати його для вирішення практичної ситуації, наводиться у вигляді письмової роботи, яка передбачає тестування та розв'язання задач;

- оцінювання роботи студентів на семінарських заняттях, передбачає оцінку систематичності й активності роботи студента під час обговорення питань тієї чи іншої теми, активність під час виконання індивідуальних завдань (наприклад, розрахунково-графічної роботи);

- підсумковий контроль. За умовами кредитно-модульної системи організації навчального процесу до підсумкового контролю допускаються студенти, які набрали в сумі за змістовими модулями більше ніж 30 % балів від загальної їхньої кількості в цілому за модулем, або більше 50 % балів поточного контролю за усіма змістовими модулями. Підсумковий контроль здійснюється за екзаменаційними білетами в письмовій формі.

Одним з елементів рейтингової системи є тестовий контроль знань, умінь і навичок студентів, який дозволяє ефективно і об'єктивно оцінювати успішність студентів є тестовий контроль.

Тестовий контроль знань, умінь і навичок студентів дозволяє ефективно й об'єктивно оцінювати успішність студентів. Критерії оцінювання тестових завдань залежать від їх типу.

Тест-завдання закритої форми різняться за принципами побудови і відповідно мають і різні оцінювальні бали. Прості альтернативні тест-завдання оцінюються в 1 бал. Тест – завдання з простим множинним вибором за принципом класифікації оцінюються в 2 бали. Тестові завдання з множинним вибором за принципом кумуляції оцінюються в 2 бали. Тестові завдання з множинним вибором за принципом циклічності оцінюються в 2 бали. Тестові завдання за принципом подвійної альтернативи оцінюються в 2 бали. Тестові

завдання на відповідність (на асоціативні зв'язки) дають можливість установити знання фактів, взаємозв'язків і знання термінології, позначень, методик тощо. Оцінюються в 2 бали одна правильна відповідь. Тестові завдання на порівняння і протиставлення (на аналіз взаємозв'язку оцінюються в 5 балів. Тестові завдання, побудовані за принципом запитань із множинними відповідями. Тестові завдання з множинними відповідями «правильно-неправильно» оцінюються в 5 балів. Тестові завдання на визначення причинної залежності оцінюються такі тест завдання в 5 балів.

Тест-задачі передбачають перевірку навиків практичного застосування теоретичних знань, уміння робити економічні висновки й прогнози щодо діяльності економічних суб'єктів у певних виробничих ситуаціях. Оцінюються такі тест-завдання в 5 балів.

Графічні завдання передбачають перевірку навиків графічного мислення та вміння образно представляти ту чи іншу вербальну ситуацію. Оцінюються залежно від складності завдання (графіку) від 3 до 7 балів.

Тестові завдання відкритого типу передбачають вільні відповіді. Оцінюються – в 1 бал – одне правильно вставлене слово, позначення, показник тощо. При написанні формул 3—5 балів в залежності від складності формул.

Розв'язання задач передбачає перевірку навиків практичного застосування теоретичних знань, уміння робити економічні висновки та прогнози щодо діяльності економічних суб'єктів в певних виробничих ситуаціях. Оцінюються такі завдання від 5 до 10 балів, в залежності від складності задачі.

Отримані під час вимірювань різними методами оцінки, бали, відсотки складають урешті комплексну оцінку. Комплексна оцінка враховує також і систему заохочувальних і штрафних балів, які отримав студент протягом триместру. Заохочувальні бали нараховуються за участь в олімпіадах різних рівнів, конкурсах студентських робіт, за доповіді на наукових конференціях, за активність студентів на заняттях тощо. Штрафні бали нараховуються за несвоєчасне виконання різних типів завдань (реферати, курсові роботи тощо), за пропуски аудиторних занять і непідготовленість до них. Заохочувальні і штрафні бали, без сумніву, вносять елемент «суб'єктивності» в оцінку знань, тому вони не мають перевищувати 5 % від теоретично можливого рейтингу за модулем (дисципліни). У процесі визначення підсумкової оцінки недоліки одного методу вимірювання нівелюються позитивними якостями іншого, і суб'єктивна, у принципі, оцінка наближається до об'єктивних критеріїв, які висуває саме життя.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Гронтовська Г. Е., Косік А. Ф. Мікроекономіка. Навчальний посібник. – К. : Центр учбової літератури, 2008.
2. Гальперин В. М., Игнатьев С. М., Моргунов В. И. Микроэкономика: Учебник в 2-х частях. СПб. : Питер, 2001.
3. Долан Э., Линдсей Д. Рынок: микроэкономическая модель. – С - Пб. : Автокомп, 1999.
4. Економічна теорія: макро - і мікроекономіка. – К. : Альтернатива, 2001.
5. Задоя А. О. Мікроекономіка. Курс лекцій та вправи. – К. : Знання, 2002.
6. Ильин В. Поведение потребителей. – С - Пб.: Питер, 2000.
7. Макконнелл К., Брю С. Экономикс. Принципы, проблемы и политика. - М.: Инфра, 2000.
8. Мікроекономіка: Підручник / За ред. В. Д. Базилевича, -- К. : Знання, 2007.
9. Мікроекономіка:практикум: навчальний посібник / за ред., В. Д. Базилевича. – 2-ге вид., переробл. і доповн. – К. : Знання, 2010.
10. Нуреев Р. М. Курс микроэкономики. - М. : Норма – Инфра, 1999.
11. Пиндайк Р. Микроэкономика. - М. : Дело, 2000.
12. Овчинников Г. Микроэкономика: Конспект лекций. – С- Пб. : Питер, 2000.
13. Селищев А. С. Микроэкономика: Учебник для вузов. – СПб. : Питер, 2005.
14. Селищев А. С. Практикум по микроэкономике. – СПб. : Питер, 2006.
15. Тигова Т. Микроэкономика. - К. : МАУП, 2000.
16. Тимофієва С. Б. Мікроекономіка: тексти лекцій, опорні поняття та категорії, контрольні завдання за змістовими модулями (для студентів денної і заочної форм навчання напрямів підготовки б. 030601 «Менеджмент», б. 140101 «Готельно-ресторанна справа» і б.140103 «Туризм») / С. Б. Тимофієва; Харк. нац.. акад.. міськ. госп-ва. – Х.:ХНАМГ, 2011. – 154 с.
17. Фандель Г. Теорія виробництва та витрат. - К. : Таксон, 2001.
18. Ястремський О. Основи мікроекономіки: Підручник для вузів. - К. : Знання, 1998.
19. Экономическая школа. Вып. 1-3. Научно-популярный иллюстрированный журнал. Экон.школа.- СПб, 1992.
20. Методичні вказівки до організації самостійної роботи, практичних занять та виконання контрольних робіт з дисципліни Мікроекономіка (для студентів 2 курсу денної та 3 курсу заочної форм навчання напрямів підготовки б. 140101 «Готельно-ресторанна справа, б. 140103 «Туризм») / Укл: Островський І. А., Тимофієва С. Б. Харків: ХНАМГ, 2009 – 120 с.
21. Методичні вказівки до виконання розрахунково-графічного завдання та варіанти завдань з дисципліни «Мікроекономіка» для студентів 2 курсу денної і заочної форм навчання напрямів підготовки: б.140101 «Готельно - ресторанна справа» та б.140103 «Туризм» / Харк. нац. акад. міськ. госп-ва; укл.: І. А. Островський, С. Б. Тимофієва. – Х.: ХНАМГ, 2011. – 31 с.
22. Мікроекономіка. Тренінг-курс. Навчальний посібник./ А. Є. Ачкасов, І. А. Островський, С. Б. Тимофієва; Харк. нац.. акад.. міськ. госп-ва. – Х.:ХНАМГ, 2012. – 308 с

ДОДАТКИ

Додаток 1

Зразок оформлення титульної сторінки РГР

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКА НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ МІСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА

КАФЕДРА ЕКОНОМІЧНОЇ ТЕОРІЇ

Розрахунково-графічна робота
з економічної теорії (мікроекономіки)
Тема: «Моделювання поведінки споживача»

Виконав (–ла) студент (–ка)
2 курсу ф-ту М
групи _____

(Прізвище, ім'я, по батькові)

Керівник

(Прізвище, ім'я, по батькові)

Розрахунково-графічна робота захищена « ____ » _____ 20__ р.

Харків 20__/20__ навчальний рік

Зразок змісту розрахунково-графічної роботи

ЗМІСТ

Вступ.	3
1. Теоретична частина	5
2. Розрахункова частина:	
2.1 Завдання 1.....	
2.2 Завдання 2.	
2.3 Завдання 3.	
Висновки.	23
Список використаної літератури.....	25

Зразок написання вступу

ВСТУП

Тема розрахунково-графічної роботи є доволі актуальною в сучасних умовах.

Обґрунтувати теоретичну і практичну актуальність теми.

Розрахунково-графічна робота складається з вступу, двох розділів, висновків і списку використаних джерел.

У першому розділі характеризуються.....

.....

.....

.....

.....

У другому розділі розглядаються.....

.....

.....

.....

.....

Під час написання розрахунково-графічної роботи використовувалися підручники, монографії....., статистичні матеріали....., статті та ін.

Зразок написання висновків

ВИСНОВКИ

Вивчивши теоретичні аспекти моделювання поведінки споживача,
зазначимо що.....

Зробивши відповідні розрахунки й отримавши певні результати маємо
відзначити.....

Проаналізувавши отримані розрахункові результати, дійшли наступних
висновків.....

.....

Зразок оформлення списку використаних джерел за абеткою.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Базилевич В., Базилевич К., Баластрик Л. Мікроекономіка. – К. : Знання, 2008. – 679 с.
2. Гальперин, В. М. Микроэкономика: учеб. пособ. [Текст] / В. М. Гальперин, С. М. Игнатьев, В. И. Моргунов. - СПб. : Экономическая школа, 2006. - 494 с.
3. Гронтковська, Г. Е. Мікроекономіка : практикум: навч. посіб. [Текст] / Г. Е. Гронтковська, А. Ф. Косік. - 3-тє вид., стер. - К. : ЦУЛ, 2010. – 417 с.
4. Овчинников, Г.П. Микроэкономика: конспект лекций / Г. П. Овчинников. – СПб. : Издательство Михайлова В. А., 2000. – 76с.
5. 10. Селищев, А. С. Микроэкономика: учебник [Текст] / А. С. Селищев.– СПб. : Питер, 2005. – 448 с.
6. 11. Тарасевич, Л. С. Микроэкономика: учебник [Текст] / Л. С. Тарасевич. – М. : Юрайт, 2003. – 374с.
7. Задоя А. О. Мікроекономіка. Курс лекцій та вправи. – К. : Знання, 2002.
8. Нуреев Р. М. Курс микроэкономики. - М. : Норма – Инфра, 1999.
9. Петров В. Проблемы потребительского выбора. // Вопросы экономики. – 2006. - №4. – С. 35-41.
10. <http://www.rada.gov.ua>
11. <http://www.kmu.gov.ua>
12. <http://www.ukrstat.gov>.

*Зразок оформлення списку використаної літератури
послідовно за текстом роботи*

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Нуреев Р. М. Курс микроэкономики. – М. : Норма – Инфра, 1999.
2. <http://www.rada.gov.ua>
3. Базилевич В., Базилевич К., Баластрик Л. Мікроекономіка. – К. : Знання, 2008. – 679 с.
4. Задоя А. О. Мікроекономіка. Курс лекцій та вправи. – К. : Знання, 2002.
5. <http://www.kmu.gov.ua>
6. <http://www.ukrstat.gov.ua>
7. Гальперин, В. М. Микроэкономика: учеб. пособ. [Текст] / В. М. Гальперин, С. М. Игнатьев, В. И. Моргунов. – СПб. : Экономическая школа, 2006. – 494 с.
8. Гронтковська, Г. Е. Мікроекономіка : практикум: навч. посіб. [Текст] / Г. Е. Гронтковська, А. Ф. Косік. – 3-тє вид., стер. – К. : ЦУЛ, 2010. – 417 с.
9. Овчинников, Г.П. Микроэкономика: конспект лекций / Г.П. Овчинников. – СПб.: Издательство Михайлова В. А., 2000. – 76с.
10. Селищев, А. С. Микроэкономика: учебник [Текст] / А. С. Селищев. – СПб. : Питер, 2005. – 448 с.
11. Тарасевич, Л. С. Микроэкономика: учебник [Текст] / Л. С. Тарасевич. – М. : Юрайт, 2003. – 374с.

Навчальне видання

ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ (МІКРОЕКОНОМІКА)

Методичні рекомендації
до організації самостійної роботи,
проведення практичних занять,
виконання розрахунково-графічної роботи

*(для студентів 2 курсу денної та заочної форм навчання
галузі знань 1401 «Сфера обслуговування»
напрямку підготовки 6.140101 «Готельно-ресторанна справа»)*

Укладачі: **ОСТРОВСЬКИЙ** Ігор Анатолійович,
ТИМОФІЄВА Світлана Борисівна

Відповідальний за випуск *В. П. Решетило*

Редактор *К. В. Дюкар*

Комп'ютерне верстання *О. А. Балашова*

План 2012, поз. 366 М

Підп. до друку 19.06.2012

Друк на ризографі.

Зам. №

Формат 60×84/16

Ум. друк. арк. 5,3

Тираж 50 пр.

Видавець і виготовлювач:

Харківська національна академія міського господарства,
вул. Революції, 12, Харків, 61002

Електронна адреса: rectorat@ksame.kharkov.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи:

ДК № 4064 від 12.05.2011 р.